

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra divadelních a filmových studií

TEATRALITA JÍZDY KRÁLŮ

Bakalářská práce

Natálie Kučerová

Vedoucí práce Mgr. Martin Bernátek, Ph.D.

ANOTACE

Diplomová práce se zabývá analýzou teatrality tradice Jízdy králů, jež se koná v obci Vlčnov. Práce popisuje životní cyklus Jízdy králů s jejím vyvrcholením a objasní její scénické události jako veřejné události. Popíše vyskytující se Alexandrovi elementy sociální performance v rituálu Jízdy králů. Závěrem přistoupí k analýze konající se Jízdy králů jako kulturní performance.

KLÍČOVÁ SLOVA

Teatralita, veřejná událost, scénická událost, kulturní performance, Jízda králů.

Počet stran práce: 41

ANOTATION

The thesis deals with the analysis of theatrical tradition of the Ride of Kings, which takes place in the village of Vlcnov. The work describes the life cycle of the Ride of the Kings with its culmination and clarifies its scenic events as public events. Describes the occurring Alexander elements of social performance in the Ride of Kings. In conclusion, she will proceed to analyze the acting Ride of the Kings as a cultural performance.

KEYWORDS

Theatrical, public event, scenic event, cultural performance, Ride of the kings.

Number of pages:41

Prohlašuji, že

- bakalářskou práci včetně příloh jsem vypracovala samostatně a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.
- jsem si vědoma, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č.121/2000 Sb. - autorský zákon, zejména § 35 – využití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a využití díla školního a § 60 – školní dílo,
- beru na vědomí, že Univerzita Palackého v Olomouci (dále UP Olomouc) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užívat (§ 35 odst. 3),
- souhlasím, aby jeden výtisk bakalářské práce byl uložen v Knihovně UP k prezenčnímu nahlédnutí,
- souhlasím, že údaje o mé bakalářské práci budou zveřejněny ve Studijním informačním systému UP,
- v případě zájmu UP Olomouc uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít výsledky a výstupy mé bakalářské práce v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona,
- použít výsledky a výstupy mé bakalářské práce nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem UP Olomouc, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly UP Olomouc na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Olomouci dne

Natálie Kučerová

Velmi děkuji vedoucímu práce panu Mgr. Martinu Bernátkovi, Ph.D. za podněty a připomínky při vypracování práce, také děkuji za jeho trpělivost a pozitivní přístup. Dále děkuji Klubu sportu a kultury Vlčnov, především paní ředitelce Petře Kučerové Brandysové, za poskytnuté informace a její čas.

Obsah

Úvod	8
1 Metodologie	11
2 Struktura Jízdy králů	14
2.1 Jízda králů jako celoroční činnost	14
2.1.1 Krojový ples jako iniciační rituál	15
2.1.1.1 Akustická akcentace	16
2.1.1.2 Gestická akcentace	16
2.1.1.3 Akcentace pomocí věcných atributů	17
2.1.1.4 Lokální akcentace	18
2.1.1.5 Rituální charakter krojového plesu	19
2.1.2 Velikonoční obchůzka jako zprostředkovaná událost	20
2.1.3 Předávání vlády	20
2.1.3.1 Organizace <i>Předávání vlády</i>	21
2.1.3.2 Aktéři <i>Předávání vlády</i>	21
2.1.3.3 Prostředky symbolické produkce	22
2.1.3.4 Diváci	22
2.1.4 Aktéři jako organizátoři	23
2.2 Důležité lokality Jízdy králů	23
3 Jízda králů jako scénická událost	25
3.1 Historie Jízdy králů jako symbolická produkce	25
3.1.1 Inovace Jízdy králů	26
3.2 Organizace scénické události	27
3.2.1 Zázemí Jízdy králů	27
3.3 Aktéři Jízdy králů	28
3.3.1 Král	28
3.3.1.1 Historie postavy a její sémiologický význam v rituálu	28
3.3.1.2 Akcentace krále	29
3.3.2 Královská družina	30
3.3.2.1 Akcentace družiny chlapců	30
3.3.2.2 Akcentace družiny dívek	32
3.3.3 Folklórní soubory	33
3.3.3.1 Akcentace folklórních souborů	33
3.3.4 Zvířecí tělo koně	34
3.4 Diváci	35

3.4.1	Interakce diváků do děje	36
3.5	Mizanscéna Jízdy králů	36
4	Závěr	37
5	Seznam použité literatury	39
6	Seznam použitých pramenů	40
7	Seznam obrázků	41

Úvod

Tato diplomová práce je zaměřena na analýzu vlčnovské Jízdy králů, která se odehrává pravidelně každý rok po několik staletí v obci Vlčnov na Slovácku a nikdy nedošlo k jejímu přerušování. Jízda králů byla v minulosti obvyklým zvykem na mnoho místech jižní Moravy, dodnes se dochovala pouze v obci Hluk, Skoronice a městě Kunovice. Vlčnovská Jízda králů je výjimečná svou pravidelností, jejímiž jezdci jsou pouze chlapci dosahující osmnáctého roku a králem se stává mladý paník. (Brandysová, 2019)

Jízda králů je tradice odehrávající se poslední květnovou nedělí, v období svatodušních svátků. Přípravy na Jízdu králů probíhají v obci Vlčnov po celý rok. Události předchází program, který se koná od ledna do Velikonoc a vrcholem je poslední květnová neděle s Jízdu králů, ke které všechny konané události směřují. V lednu je na vlčnovském krojovém plese představen následující král, jehož si vybírá ročník, který v daném roce dosahuje plnoletosti. Král je na plese představen s celou jeho budoucí družinou jezdců a družinou děvčat. Společně spolu slaví již Velikonoce. Krojovaní chlapci s králem obcházejí s pomlázkou obcí a navštěvují děvčata z ročníku. Prvního května chlapci králi postaví nejvyšší májku ve středu obce a děvčata ji ozdobí barevnými třásněmi. Chlapci se každý květnový večer scházejí u májky a ostražitě ji hlídají, což je jejich takovou první zkouškou, zdali obstojí a mohou být hrdě pobočníky svého krále. Poslední květnový víkend vyvrcholí téměř půlroční přípravy. Obce Vlčnov je od pátečního večera do nedělního podvečera dějištěm události zvané Jízda králů. Od pátečních podvečerních hodin se vesnicí nesou folklorní písně. V klubu sportu a kultury je připraven první kulturní program slavnosti – Verbíři z Uherskohradištska, čímž je regionální taneční soutěž slováckého verbuňku, pokračující dechovou muzikou. Méně tradiční a folklorní je rocková zábava na stadionu. Od sobotních odpoledních hodin je připraven program na různých místech vesnice. Návštěvníci si mohou prohlédnout památkové usedlosti nebo být diváky hudebního programu v amfiteátru. Diváci se mohou sami rozhodnout, čemu budou přihlížet. Sobotní den je završen hlavním večerním programem, a to je Předávání vlády, odehrávající se v klubu sportu a kultury a volně navazujícím programem ve vlčnovských vinohradech - *búdách*. Soukromé vinné sklepy jsou otevřeny, v nichž jsou místní i turisté a všichni jsou vítáni u skleničky vína. Vrcholem programu je Jízda králů, ve které přijíždí dlouho očekávaný král se svou družinou. Jízda se odehrává v neděli v odpoledních hodinách. Ještě před tím, než král se svou družinou vyjedou, jde celá družina v ranních hodinách do kostela, kde jim kněz požehná jízdu a následně ke starostovi obce. V minulosti, než družina vjela do vesnice, musela u svého starosty prosit o dovolení jízdy. Návštěva starosty má v dnešní době pouze symbolický význam přivítání krojovaných. Poté krojovaní odvedou krále domů, sami se vydávají ke svým domovům, kde nasedají na ozdobeného koně a jedou pro svého krále. Královský průvod objíždí vesnicí, dojíždí na horní konec vesnice, kde se napojuje na průvod krojovaných. Jízda králů je komplexní událostí, ve které se neustále vytváří a proměňuje vztah k tradici a místní identitě. Proto má podstatný performační rozměr, na němž se dají dobře uplatnit postupy teatrologie, kterými jsou například tělesnost aktérů nebo vztahy mezi diváky a aktéry.

Toto téma jsem zvolila, jelikož jsem byla jednou aktérem a několikrát divákem Jízdy králů. O Jízdě králů se mluví jako o tradici, která odkazuje na legendu o Matyáši Korvínovi. Zajímalo mě však, jestli mohu Jízdou králů chápat i jinak. Dostupná literatura, která se věnuje Jízdě králů, popisuje její historii, či nevšednost a barvitost události, kterou tvoří pestrá škála krojů. Avšak nikde se nepíše, jaký je vztah mezi diváky a aktéry. Popsáno není ani dějiště Jízdy králů, zda-li je předem nějak připraveno, jak se v prostoru pohybují aktéři a zda používají a jak používají svoji tělesnost. Jízda králů je typická, že se jede na koních a kůň se tedy stává aktérem události, který se projevuje také svou tělesností. Zúčastnění aktéři něco předvádějí a stávají se hybateli děje performance.

Jízda králů má nejednoznačný původ a také nejednoznačné vysvětlení, jedním z nich je legenda o Matyáši Korvínovi, který utíkal před vojskem Jiřího z Poděbrad, a aby se ochránil, oblékl si dámský šat. To praví legenda, která se vesnicí šíří z generace na generaci. Avšak práce bude vypovídat o zcela jiném významu tohoto rituálu. Tradiční Jízda králů je inicializačním rituálem dospělosti. Pro pochopení vztahu mezi mýtem a rituální rovinou nám může posloužit koncepce Jeffreyho Giesena Alexandra a jeho teorie 6 elementů rituálu, které popsal v knize *Social Performance*, teorii 6 elementů popisuje v kapitole *Symbolic action, Cultural pragmatics and ritual*, o kterou se práce opírá.¹ Kniha popisuje jednotlivé složky rituálu, které se dají nalézt i v průběhu tradiční Jízdy králů. Skrze 6 elementů rituálu lze Jízdou králů lépe definovat jako veřejná událost či kulturní performance. Aby byl rituál Jízdy králů zcela pochopitelný, bude doložen jeho rituální charakter.

Jízda králů, jako veřejná událost, lze označit jako kulturní performance, ve kterých se tyto znaky rituálů vyskytují. Pro pochopení veřejných událostí bylo čerpáno z Divadelní vědy Andrease Kotteho, který vychází z fenoménu scénování, pro nějž jsou základem všech forem divadla scénické procesy či události, které se projevují v kontinuu mezi každodenním chováním a různými divadelními formami. Kotte objasní pojmy jako jsou chování či jednání aktérů, které využívají v různých typech akcentací. Pomocí Kotteho bude lépe definovatelné schéma scénických událostí Jízdy králů a prostor, ve kterém se odehrává. V českém prostředí od roku 2010 probíhají terénní výzkumy teatrality veřejných událostí vedené Katedrou divadelních studií Filozofické fakulty Masarykovi univerzity. Pro svůj výzkum Masarykova univerzita vybrala cyklicky pořádané slavnosti konané po celý rok – masopust, Velikonoce, hody, procesí, aj. Terénní výzkumy teatrality se zaměřují na projevy ve veřejných prostorech, které mají procesuální a časový charakter. (Musilová, 2014 str. 9) Všechny tyto události spojuje pojem veřejná událost, v nichž je analyzována teatralita veřejných událostí. Tyto události zahrnují pojmy jako jsou: aktér, divák, role, kostým. Konkrétně teatralitě veřejných událostí se věnuje Martina Musilová ve své práci *Teatralita veřejných událostí*.² Martina Musilová objasňuje pojem *teatralita* a pojem *performance*, které zmiňuje Erika Fischer Lichte ve své práci *Estetika performativity*. Musilová se také zaměřuje na symbolické jednání

¹ Publikace *Social Performance* je kolektivní monografie tří autorů, kterými jsou Jeffrey C. Alexander, Bernhard Giesen, Jason L. Mast.

² *Teatralita veřejných událostí* – práce Martiny Musilové vyšla v časopise *Theatralia* v roce 2014.

a symbolickou povahu události ve veřejném prostoru. Jelikož se práce zabývá teatralitou Jízdy králů je tento pojem pilířem celé práce. Jízda králů je událostí, která symbolická jednání obsahuje. Pojem teatralita bude objasněn a přiblížen ve vztahu k Jízdě králů.

Jelikož práce nahlíží na Jízdu králů z jiného než z antropologického hlediska, budou tak rozebrány jednotlivé složky, které můžeme vidět i v divadelním představení například *kostým, aktéři, diváci*, aj. Popsán bude vztah mezi aktéry a diváky. Jejich hranice je jen velmi tenká a často tak dochází k propletené rolí. Diváci se mohou stát aktéry, a naopak. Krátce bude nastíněno, z jakých částí se skládá kostým, ale především jakou na sebe váže funkci. Kostým lze chápat i jako masku.

Práce bude nejprve informovat o historii, aby bylo téma pochopitelnější a práce se dala uchytit správným směrem. Samotná historie Jízdy králů by byla na jednu diplomovou práci, nuž popsány budou její první zmínky a případné změny, kterými procházela, anebo co mělo vliv na její průběh. Jízda králů má dlouholetou tradici, která odkazuje k rituálu. Rituální obřad je v dospění chlapce v muže. Chlapci procházejí zkouškou dospělosti. V minulosti byla Jízda králů spojena s chlapci, kteří daného roku nastupovali na vojnu. Dnešní Jízda králů odkazuje na tyto dospívající chlapce. I v dnešní době je Jízda králů přechodovým rituálem do dospělosti. Tato dospělost nespočívá v tom, že by se chlapci měli osamostatnit a postavit na vlastní nohy, jde spíše o to, že se stávají plnoletými. Družinu krále tvoří chlapci a děvčata dosahujícího osmnáctého roku. Dospívající se stávají legálně svéprávními, jenž se stávají zodpovědní za své činy. V obličejích děvčat i chlapců lze vidět vážnost, se kterou k Jízdě králů přistupují a pýcha, že právě oni jsou ti osmnáctiletí, kteří jsou od ledna do května hlavní aktéři v obci.

Příchodem nového roku přichází i nový král, který je odhalen vždy v lednu na Krojovém plese. K jeho „korunovací“ dochází na Předáváníí vlády³, mezitím se nastupující král účastní akcí, které samotné Jízdě králů předchází. Jde o události, které se konají již v doprovodu jeho budoucí královské družiny. Král a družina společně prochází obec na Velikonoce, prvního května spolu postaví hlavní májku v obci, následuje Předáváníí vlády a celek je uzavřen nedělním, nejvíce očekávaným, krojovým průvodem. Celý tento cyklus bude podrobněji rozebrán. Detailněji bude popsána poslední událost celého cyklu - Jízda králů a celý nedělní den s vyvrcholením průvodu krojovaných.

Průvodem krojovaných, jízdou krále a jeho družiny končí tyto letnicové slavnosti, konající se v obci Vlčnov. Je to hlavní událost Jízdy králů, proto bude závěrečná kapitola věnována analýze průvodu Jízdy králů. Analýza se bude zaměřovat na probíhající průvod. Prozkoumá jeho složky a popíše celkový dojem. V závěru bude nastíněna představa analýzy inscenované Jízdy králů.

³ Předáváníí vlády – Událost konaná poslední květnovou sobotu, na níž je korunován budoucí král.

1 Metodologie

Tradice vlčnovské jízdy králů byla dosud popisována v historickém a faktickém kontextu, ale doposud nebyla pozorována z jiného pohledu. (Jilík, 2007) Práce se na Jízdu králů zaměřila divadelním okem teatrologa. Tento rituál by nebyl živý bez *účastníků*, kteří se oblékají do *tradičního kostýmu* – kroje, bez *diváků*, *organizátorů a programu*. Níže zmínění autoři Jízdu králů popsují ve vztahu k určitým sociálním změnám, které se skrze Jízdu králů dají pozorovat, či ve vztahu k letnicovému obyčeji. Cílem práce je přesná definice Jízdy králů jako kulturní performance a vysvětlení, proč lze Jízdu králů jako kulturní onu vnímat. K definici Jízdy králů jako kulturní performance posloužila studie prací Martiny Musilové, která čerpá z německé teatroložky Eriky Fischer Lichte a její publikace *Estetika performativity*. Touto prací bych se chtěla vymezit dosavadním pracem, které Jízdu králů popisují. Autoři píšící o Jízdě králů se spíše snaží objasnit její vznik a popisují historické proměny. Já chci přinést nové poznatky o Jízdě králů jako o veřejné kulturní události a poukázat na její divadelní znaky.

Čeněk Zíbrt, kulturní dějepisec a národopisec, ve svém populárně-vědeckém díle *Veselé chvíle v životě lidu českého* věnuje jednu kapitolu jízdě králů a popisuje v ní průběh a hlavní postavy – krále, jeho pobočníky, zbytek družiny a jejich funkci. Své zápisky nevěnuje pouze slovácké jízdě králů, ale popisuje i hornáckou jízdu, nebo jízdu, která se konala v Záhlinicích nebo na Zábřežsku. Jednotlivé jízdy se od sebe nepatrně lišily.

Dále se věnuje Jízdě králů univerzitní profesor a národopisec Václav Frolec, který se zabýval lidovou slovesností, lidovou kulturou (obřady, slavnostmi, vinohradnickou kulturou, aj.). Ve studii *Časové a sociálně významové proměny výročního obyčeje (1979)* se Jízdu králů snaží rozebrat z hlediska teorie společenské komunikace a dát do širší souvislosti s jinými letnicovými obyčeji, ve kterých měl roli tzv. král nebo královská hra. (Pavlicová, 2007. str. 94) Samostatně Jízdě králů se věnoval ve své publikaci s názvem *Jízda králů (1990)*.

Srovnávací studii vztahující se k Jízdě králů – *Objížd'kový obyčej „chytání Kuruců“ v Bojkovicích v 18. století* přispěl Richard Jeřábek, který zároveň kritizoval komerční využívání obyčeje ve druhé polovině 20. století. (PAVLICOVÁ, 2007. Str. 94)

Publikace *Záhadná Jízda králů* publicisty a spisovatele Jiřího Jilíka, který se s tradicí seznámil jako učitel základní školy Vlčnov, se zabývá záhadnou historií Jízdy králů. Kniha podává různá vysvětlení vzniku a historie Jízdy králů. Své poznatky dokládá o výpovědi žijících rodáků. Hlavním tématem je král – jeho výběr, role, symbol.

Výše zmínění autoři se věnují historii Jízdy králů. Přináší informace o pravděpodobném vzniku tradice. Jelikož původ Jízdy králů i její význam v minulosti je nejistý, mohou se badatelé pouze domnívat, co bylo na počátku a co přesně Jízda králů pro naše předky znamenala. Existuje mnoho teorií vzniku rituálu, ale ten pravý důvod zůstane asi tajemstvím. Studie se věnují historii krále, jeho výběrem, symbolikou, aj.; či pohlíží na Jízdu králů jako na lidovou kulturu. Práce nepřináší historická fakta, ale popisuje vztah k živé tradici a místní identitě. Jízda králů

každoročně ovlivňuje životy mnoha rodin v obci a na pár měsíců se stane hybatel rodinného života. Rodiny, a hlavně ročník, se v průběhu Jízdy králů musí ztotožnit s novou rolí. Každý rok má Jízda králů jinou atmosféru, protože ji tvoří noví aktéři a jiní diváci, tím je každá Jízda králů autentická, a proto jsem se v práci rozhodla postupovat teatrologickými postupy. Jízda králů je živá performační událost, která divákovi sděluje poselství z dob dávných. Tradicí Jízdy králů se v jednom dnu setkává minulost s přítomností, ale i budoucností. Tradice obsahuje performační atributy, kterými se předává tradice další generaci. Každoroční Jízda králů však musí dodržet určité parametry, díky nimž byla zapsána do kulturního dědictví UNESCO. Jízda králů má mnoho atributů, které z ní dělají scénickou událost, čímž ji lze analyzovat jako kulturní performance.

Práce se zabývá otázkami teatrality veřejných události, scénickými událostmi, rituálem a elementy sociální performance. Jízda králů lze označit jako scénickou událost s charakteristickými scénickými atributy. Jednání Jízdy králů představuje divákům kulturní sdělení, které je prováděno jako kulturní performance. Mnohaznačný pojem performance se využívá v mnoha hlediscích. Lze jím označit konkrétní performanční umění, ale lze použít jako alternativní pojem pro divadlo, nebo jako kulturologické koncepty. (Kotte, 2010 str. 98) Kulturní performance je ve vztahu k Jízdě králů pojmenování iniciačního rituálu, který Jízdě králů předchází, jehož cílem je předat kulturní sdělení budoucí generaci.

Na Jízdu králů je v práci pohlíženo jako na veřejnou událost, která se odehrává ve veřejném prostoru obce Vlčnov a má procesuální a časový charakter. Práce zahrnuje pojmy a aspekty jako jsou *aktér-divák-účast*, *prostor-kostým-role*, *živost-tělesnost-zvířecí tělo*. Aspekt veřejné události Jízdy králů se odehrává ve veřejném prostoru, v němž se Jízda králů uskutečňuje. K rozboru Jízdy králů jako veřejné události bylo čerpáno ze studií Martiny Musilové, která od roku 2010 vede výzkum teatrality veřejných událostí na Katedře divadelních studií Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Ve svých studiích se zaměřuje na cyklicky pořádané veřejné události jako jsou Velikonoce, masopust, procesí, aj. Česká teatrologie se nejčastěji opírá o definici berlínských teatrologů Joachima Fiebacha a Eriky Fischer Lichte. Při definování konceptu teatrality je nezbytné obrátit pozornost k pojmu performance. (Musilová, 2014 str. 14) Němečtí teatrologové se snaží redefinovat pole teatrologie, aniž by popřeli oblast věnovanou divadelnímu projevu. (Musilová, 2014 str. 10) Dále byla k pochopení performativity použita publikace *Estetika performativity* německé teatroločky Eriky Fischer Lichte, která objasňuje pojem *koncept performativity a představení*. K analýze Jízdy králů bude využita performativita tak, jak ji vysvětluje Fischer Lichte. Publikace pomohla pochopit aspekt divák-aktér a životnost-tělesnost-zvířecí tělo. Performativitou Fischer Lichte lze analyzovat fyzickou spolupřítomnost aktérů a diváků, či jejich záměnu rolí, ke které při průvodu královské družiny dochází. V momentě, kdy aktéři oslovují vyvolávkami diváka, dochází k fyzickému kontaktu a záměně rolí. K vysvětlení, jak se aktéři ztělesňují s rolí krále či jeho družiny, bylo využito kapitoly *Performativní utváření materiálnosti*, která se věnuje tělesnosti a více rozvádí ztělesnění nebo právě zvířecí tělo, které je v Jízdě králů dominantním prvkem.

Fenoménu scénování se věnuje německý profesor Andriase Kotteho. Základem všech forem divadla jsou scénické procesy či události, které se projevují v kontinuu mezi každodenním chováním a různými divadelními formami. (Kotte, 2010) V celém cyklu Jízdy králů hlavní

účastníci plánovitě jednají a zaměřují se na nějaký cíl. K prostudování a pochopení problematiky scénické události bylo čerpáno z publikace *Divadelní věda – Úvod, Andreas Kotteho*. Andreas Kotte ve své publikaci popisuje scénickou událost a všechny její aspekty. Bude tak možno objasnit pojem *událost*, čím se každoročně označuje i Jízda králů.⁴ Charakteristické pro tuto událost je, že je tvořena chováním a jednáním. A sice lidé jednají každý den, a každý den se určitým způsobem chovají. Při této události se ale lidé chovají a jednají účelově dle vytyčené situace. Jestliže se každé lidské chování projevuje v konkrétním čase a prostoru, platí to tím spíš pro jednání, situaci a událost. Abychom se přiblížili fenoménu divadla, nestačí nám jakékoliv chování, ale je nutná specifická interakce. Teprve interaktivní jednání může být zvláště akcentováno. (Kotte, 2010 str. 14) Na Jízdu králů jdou použít i Kotteho varianty akcentací, neboť všechny jeho atributy jsou v události jízdy využity. Kotte se také věnuje přechodem a hranicemi mezi rituálem a performance. Pomocí *Divadelní vědy* lze objasnit z čeho událost vzniká, kdo je součástí události, nebo kde událost vzniká. Jízda králů bude tak lépe uchopitelná jako veřejná událost a bude se ní moci uplatnit pojem teatralita či performance.

Rituál je ústředním prvkem Jízdy králů. Pod pojmem *rituál* si lze představit cokoliv a k ritualizaci dochází de facto na každém kroku (na nákupu, při snídani, aj.). (Pehal, 2014 str. 25) K objasnění a uchopení rituálu Jízdy králů bylo čerpáno ze studie Martina Pehala: Rituál a tělesnost. Jízdu králů mohou hlavní aktéři i diváci vnímat jako rituál dospělosti. Aktéři, žijící v obci Vlčnov, se stávají plnoletými a stávají se součástí toho, na co od dětství čekali. Pozornost obce je zaměřena na události spojené s těmito dospívajícími a oni jsou hlavními aktéry, nejenom události Jízdy králů, ale především rituálu dospělosti, který má v obci Vlčnov hlubší smysl, než na jiných místech České republiky. Rituál Jízdy králů je velmi důležitý aspekt, který utváří celý průběh události, ale také skrze rituál dochází ke komunikaci. Rituály více zkoumal Richard Schechner, jenž je popsal v paté kapitole publikace *Performacia: teorie, praktiky, rituály* s názvem: Od rituálu k divadlu a zpět. Otázku, co je rituální a co divadelní, by měla vysvětlit Schechnerova studie rituálu, která se zabývá performací, rituálem a divadlem.

Jeffrey C. Alexander, v knize *Social performance*, konkrétně v kapitole *Symbolic Action, Cultural pragmatics and Ritual* uvádí, že rituál lze rozdělit do šesti elementů (systém kolektivních reprezentací, aktéři, diváci/publikum, prostředky symbolické produkce, mizanscéna). Každý z těchto elementů je ve výsledku rituálu velmi důležitý. Rituály jsou opakovatelnými epizodami a zjednodušeným kulturním sdělením, které přímí sociální aktéři interakce a ti, kteří pozorují, sdílí. (Alexander, 2006 str. 29) Kulturním sdělením, které se opakovaně odehrává, je i Jízda králů. Na Jízdu králů jako iniciační rituál se tak mohou vztáhnout rituální elementy, jak je Alexander popisuje. V práci to tak pomohlo objasnit, jak se v Jízdě králů projevuje například symbolická produkce, a kde ji jde spatřovat. Událost Jízdy králů k uskutečnění rituálu potřebuje aktéry, aby mohlo proběhnout kulturní sdělení, musí být rituálu zúčastněni diváci, kteří sdělení přijímají a mohou jej dále šířit. Elementy, které popsal Jeffrey C. Alexander se podílí každoročně i na vzniku Jízdy králů. Rituály v současnosti mají spíše symbolický charakter. V naší kultuře již nedochází často k rituálům, které by měly zajistit například úrodnou sezónu.

⁴ Událost – velmi důležitý pojem vztahující se k veřejné události, a tedy i performativitě.

2 Struktura Jízdy králů

Pod pojmem *Jízda králů* si divák představí barevně ozdobené koně v průvodu aktérů oblečených do krojů⁵. Jízda králů je vyvrcholením téměř celoročních příprav, na které se vesnice soustředí a žije jimi po celý rok. Někteří Vlčnovjané se stávají aktéry pravidelně každý rok, jiní se účastní pouze jako diváci. Do příprav Jízdy králů se zapojují mnozí obyvatelé této vesnice, ale hlavními organizátory je *Spolek Jízdy králů*. Organizátoři zajišťují hladký průběh konaných událostí, především dohlíží na historickou přesnost tradice.

Jízda králů jako celoroční živoucí cyklus je pro hlavní aktéry především iniciačním rituálem dospělosti započatým na krojovém plese. Iniciační rituál královské družiny je symbolicky zakončen Jízdou králů. Vlčnovská Jízda králů má nejednoznačný původ, ale také má nejednoznačné vysvětlení, čímž iniciační rituál ročníku je alespoň jedno z množných vysvětlení. Analýzou Jízdy králů z teatrologického pohledu budou možná nalezena i jiná vysvětlení.

2.1 Jízda králů jako celoroční činnost

Veřejná událost Jízdy králů probíhá pravidelně každý rok a nikdy nedošlo k jejímu přerušení, je živoucím cyklem opakujícím se každý rok.⁶ Probíhá vždy poslední květnový víkend s hlavním programem konaným ve svatodušní neděli. Událost probíhá od pátečního večera do nedělního odpoledne. S Jízdou králů jsou však spojeny různé události konané od ledna do května. Nejprve je pořádán krojový ples, na kterém je představen nastávající král a jeho královská družina tvořena chlapci a děvčaty dosahující osmnáctého roku. Následují Velikonoce, které jsou veřejnou událostí, které se neúčastní velký počet diváků. Král se svou družinou obchází v kroji domy, ve kterých žijí děvčata z ročníku. Skupina legrútů⁷ spolu s králem je doprovázena harmonikou a chlapci při pochůzce obcí zpívají regionální lidové písně. Program Jízdy králů, která se odehrává v průběhu tří dnů, je plánován organizátory.

V průběhu celoročních příprav se angažuje i ročník. Stejně tak jako v minulosti, tak i dnes legrúti na podzim vybírají svého krále. V minulosti legrúti kvůli časové i finanční náročnosti oslovovali velké statkáře a sedláky, kteří si přípravy mohli dovolit. Podmínkou při výběru krále byla pohlavní čistota. I při výběru současného krále je nutnost dodržení této podmínky. Legrúti oslovují rodiče chlapců ve věku 10 až 14 let. Jelikož Jízda králů je stále finančně i časově náročná, je v současnosti problém krále najít, avšak ještě se nestalo, že by se Jízda králů jela bez krále. Dále jsou realizovány organizátory takzvané *legrútské zábavy*, konané většinou v měsíci dubnu v kulturním domě obce Vlčnov. Ročník organizuje konání zábavy, na které

⁵ Kroj – je lidový oděv. Kroj je charakteristický oděv určité skupiny. V minulosti byl každodenním oděvem. Vlčnovský kroj má mnoho variací a způsobů. V dnešní době se obléká při zvláštním příležitostech. Kroj tvoří kostým zúčastněných aktérů Jízdy králů.

⁶ Jízda králů se koná na čtyřech místech Moravy (Skoronice, Kunovice, Hluk a Vlčnov). Vlčnovská Jízda králů je jako jediná výjimečná svou pravidelností, která se odehrává každý rok.

⁷ Legrúti – tak se dříve nazývali chlapci, kteří měli být odvedeni na vojnu. Tito tzv. odvedenci svého času byli ve Vlčnově vnímáni jako šlechta. Náleželo jim právo konat ples, stavěli máj a měli právo účastnit se Jízdy králů a svého krále si volili. Dnes jsou tak označováni chlapci, kteří v daném roce dosahují osmnácti let a stávají se plnoletými. Jelikož zanikla povinnost vojenské účasti, chlapci se často v dnešní době označují takové jako *družina*. Legrúti mají různé role, například mohou být královými pobočníky, či vyvolávači, aj.

vystoupí hudební rocková kapela. Na zábavu jsou ročníkem pozváni místní občané, ale i okolní. Tato zábava se od konaných událostí odlišuje svým charakterem. Nemá dopředu dán žádný harmonogram, její součástí nejsou žádné folklórní prvky či kostýmy, které jsou součástí Jízdy králů. Lidé přicházejí na událost pouze za zábavou. Na konci dubna ročník organizuje stavění máje v obci. Neúčastní se jí jako aktéři, kteří by ztělesňovali roli. Tato událost je spíše každoročním rituálem stavění máje, který je postaven ve středu obce. K události stavění máje nejsou pozváni žádní diváci, účastní se jí ročník a náhodní kolemjdoucí.

2.1.1 Krojový ples jako iniciační rituál

Krojový ples je společenská událost, kterou tvoří *chování* a *jednání* zúčastněných aktérů a diváků. Pojmem *chování* lze označit nejobecnější projevy života vázané na pohyb, vztah lidí či zvířat k sobě navzájem a jeho okolí. (Kotte, 2010 str. 11) Aktéři krojového plesu, kterými jsou: krojovaný ročník, král s rodiči, vystupující soubory, moderátoři a hudební doprovod od jejich přirozeného a téměř nevědomého chování přechází k účelovému jednání, které je odlišuje od diváků. (Kotte, 2010 str. 29) Moderátoři provádějí večerem, vystupující soubory jsou součástí programu, ročník se stává královskou družinou a z malého chlapce se stává budoucí král. Aktéři *jednají* plánovitě a do jejich popředí vystupují lidské činnosti s celistvým dějem. Chování se zaměřuje na představení ročníku jako královské družiny a malého hochy jako krále. Za účelem představení hlavních aktérů Jízdy králů se svým jednáním podílí různí jedinci, z čehož vzniká interaktivní dění, které adresují jeden druhému, čímž vzniká síť vzájemných vztahů – situace. Situace je nejmenší a nejkompaktnější jednotka vzájemného jednání osob, které jsou ve stejném čase na stejném místě. (Kotte, 2010 str. 12)

Událost vlčnovského krojového plesu má naplánovaný program spojený s harmonogramem večera a taky s rozmístěním prostoru rozděleného na hlediště, tančičště a jeviště.⁸ S tímto naplánováním se spojuje i plánované jednání aktérů. Hlavní aktéři události – ročník a král, jsou v průběhu ledna zváni na zkoušky, na kterých si nacvičují slavnostní příchod, usazení a následný průvod krojovaného ročníku s představením krále budoucí Jízdy králů. Zkoušky probíhají v Klubu sportu a kultury ve Vlčnově, kde se krojový ples odehrává. Jednání aktérů je zaměřeno na zdůraznění tělesného pohybu. Jejich příchod velmi pomalou chůzí v průvodu a vystoupení s rozestavením všech aktérů v centru *tančičště* se výrazně odlišuje od jednání publika.⁹ Aktéři se od publika odlišují celkově čtyřmi kritérii: a) lokálně, b) gesticky, c) akusticky, d) pomocí veřejných atributů. (Kotte, 2010 str. 19) Typy akcentací se v průběhu krojového plesu prolínají a nejde říci, že by v jeden moment byl použit jeden typ akcentace. Při představení královské družiny a krále dochází v jeden moment k prolínání všech typů akcentací.

⁸ *Událost* je uchopena v kontextu scénické události, kterou popisuje Andreas Kotte. Je tvořena lidským chováním a jednáním, přičemž je jednání chápáno jako plánovaná činnost, při němž do popředí vystupují lidské činnosti, které jsou vnímány jako celistvý děj. Vytvářejí síť vztahů, v jejímž rámci se chování díky subjektivním intencím zaměřuje na nějaký účel. Jednání proto chápeme jako psychicky regulované chování. (Kotte, 2010 stránky 11-12)

⁹ *Tančičště* je pojem, který ve své teorii používá Andreas Kotte. Tančičštěm se považuje výchozí umístění pro scénické události, které mohou být nazývány divadlem. Odvozeninou tančičště může být pódium, které umožňuje vyvýšenou pozici jedné nebo několika osob vůči ostatním. Kdo mluví a je prostorově akcentovaný, bude lépe pochopený a získá autoritu. (Kotte, 2010 stránky 45-46)

2.1.1.1 Akustická akcentace

Příchod aktérů, usazení i představení publiku je prováděno velmi pomalou a vznešenou chůzí za doprovodu cimbálové muziky. Aktéři se od diváků v jeden moment odlišují i akusticky, i gesticky. Jsou to pouze aktéři, kdo přichází do sálů za doprovodu pochodové cimbálové muziky. Tento akustický prvek má upozornit diváky na to, že hlavní aktéři večera přichází do tančiště. Pozornost diváků se upírá hlavně na příchozí aktéry. Akustická akcentace aktérů se ale nevztahuje k jejich mluveným projevům. Aktéři nevystupují před publikem s žádnou řečí, jejich osobní akustická akcentace je utlumená, mlčí. Svým akustickým projevem na sebe u diváků nestrhávají žádnou pozornost.

2.1.1.2 Gestická akcentace

Příchod aktérů do tančiště je plánovaný. Aktéři s organizátory plesu přichod do tančiště i jejich pohybování po tančišti několikrát trénovali. Program krojového plesu má přesně vyhradený čas, ve kterém aktéři přicházejí na scénu. Tančiště i muzikanti jsou na příchod krojované družiny připraveni. S programovou návazností večera je možné tančiště uvolnit a přichystat na příchod aktérů. Aktéři přicházejí do sálů s akustickou akcentací. Muzikanti je při jejich příchodu doprovází pochodovou muzikou. V počátku je gestická akcentace aktérů svázána s pochodovou chůzí, která je charakteristická pomalou a vznešenou chůzí. Důležité také je, že aktéři vystupují před diváky, tak vzniká odlišnost mezi aktéry a ostatními. (Kotte, 2010 str. 17) Svým pohybem se aktéři jasně akcentují a odlišují od všech ostatních. Aktéři se akcentují gesticky i tím, že oni jsou v pochodu, zatímco přihlížející musí zdrženlivě sedět. Právě s gestikulací je v rétorické praxi neodlučitelně spjato jednání, jehož cílem je přesvědčit. (Kotte, 2010 str. 17) Vyvrcholením gestické akcentace je postavení královské družiny ve středu - s králem do půlkruhu uprostřed tančiště, které je obklopeno publikem.

Obrázek 1: Popis vyvrcholení gestické akcentace na krojovém plese.

Zdroj: Vlčnov [online] [cit. 2019-04-20]. Dostupné z: <<https://www.vlcnov.cz/fotogalerie-3/2612019-krojovy-ples/>>

2.1.1.3 Akcentace pomocí věčných atributů

Organizátoři požadují po aktérech, aby jejich kostým byl vlčnovský kroj. Dívky oblékají obřadní kroj, který v minulosti byl určen pouze pro sváteční a křesťanské oslavy. Každá část vlčnovského kroje je symbolická a znalému může prozradit více informací o tom, kdo jej obléká. Kroj dívek je velmi barevný a bohatý. Součástí dívčího obřadního kroje je věnec, který symbolizuje, že dívka je stále pannou a není vdanou paní.¹⁰ Odlišujícími prvky mužského, legrútské kroje, je klobouk s bílým perem a střapcem kuliček. Tyto prvky byly v minulosti součástí kroje jen odvedenců.¹¹ Aktéři královské družiny mají prioritní a jediné právo, kdo na sebe tento sváteční kroj může obléci. Chlapec v roli budoucího krále je oděn do chlapeckého kroje, do dámských šat je poprvé převlečen v průběhu předávání vlády a poté jej obléká v den Jízdy králů. Samotná existence pestrých krojů slouží ke zdůraznění tělesných pohybů aktérů. (Kotte, 2010 str. 19) Akcentace je kritérium, které zdůrazňuje tělesné pohyby, čímž se aktéři odlišují od diváků. (Kotte, 2010 str. 19)

¹⁰Vlčnovský kroj je charakteristický pro svou bohatost, variabilitu a množstvím typů, které lze oblékat k různým příležitostem.

¹¹Odvedenec byl v minulosti chlapec, který byl v odvodu na vojnu. Právě tito odvedenci v minulosti pořádali Jízdu králů a byli jejími jezdci.

Obrázek 2: Akcentace aktérů pomocí věčného atributu vlčnovské kroje.

Zdroj: Folklórní akademie [online] [cit. 2019-04-20]. Dostupné z: <<https://www.folklorni-akademie.cz/kroj/kroj-z-vlcnova>>

2.1.1.4 Lokální akcentace

Aktéři zasedají ke společnému stolu, který je vymezen pouze královské družině, králi a opodál sedící královské rodině. Jejich usazení je v popředí pod jevištěm. Uspořádání jejich stolů se odlišuje od zbylého uspořádání stolu v sále. Lokálně se aktéři akcentují svým představením divákům uprostřed tančičště, bez ohledu na to, jestli vystupují na jevišti, nebo ne, k lokální akcentaci stačilo centrální postavení krojovaných. Šlo o stejnou pozici, která se i při jiných událostech využívá k pronesení důležitých projevů. (Kotte, 2010 str. 17) Aktéři jsou lokálně akcentováni vůči sedícímu publiku.

Obrázek 3: Lokální akcentace dívek na krojovém plese.

Zdroj: Vlčnov [online] [cit. 2019-04-20]. Dostupné z: <<https://www.vlcnov.cz/fotogalerie-3/2612019-krojovy-ples/>>

Akcentace aktérů při průběhu krojového plesu není použita k předvádění jednání. Aktéři se akcentují od přihlížejícího publika, čímž vytváří spíše aranžmá obrazu. Jejich akcentace je spíše symbolická. Funkcí akcentace je odlišit aktéry od diváků, přičemž jejich odlišení nemá být nijak výrazné. Organizační cíl krojového plesu je předvedení nové královské družiny.

2.1.1.5 Rituální charakter krojového plesu

V momentě, kdy krojová družina s králem přichází na krojový ples a jsou představeni jako ročník vládnoucí následující Jízdy králů, se z nich stávají aktéři iniciačního rituálu, který vyžaduje normované chování a působí integračně. (Kotte, 2010 str. 107) Rituál je prováděn skupinou hlavních aktérů Jízdy králů, kteří v roce konané jízdy dosahují osmnácti let. V tomto věku společnost přijímá dospívajícího jako plnoletého, čímž nabývá plně svéprávnosti. Na krojovém plese dochází k rituálu, který je vlastně iniciačním obřadem aktérů zasvěčujících se nejen do role královské družiny, ale také do životní role dospělých. Krojovaný ročník se stává právem aktéry Jízdy králů, ale také tímto obřadem nabývají symbolicky svéprávnosti. Malý chlapec se transformuje do role budoucího krále. Krojový ples probíhá jako scénická událost, která tvoří přechod komplexního rituálu. Zásadní transformace účastníků do nového stavu proběhne až Jízdu králů a dovršením osmnáctých let ročníku. (Kotte, 2010 str. 107)

Krojový ples není událostí s dlouhou historií, ale jedná se o relativně nový historický prvek rituálu. Ples je součástí jízdokrálovského cyklu od konce sedmdesátých let minulého století, jehož původní záměr nebylo seznámení budoucího krále s veřejností, ale záměrem bylo zvýšení návštěvnosti plesů i Jízdy králů a finanční zisk. Historická podoba plesu se s dnešní

podobou velmi liší. Ples neměl program, ani na něm nebyl představen král. Dnešní podoba plesu se začala formovat v osmdesátých letech minulého století, jehož součástí ještě nebyly dívky. Krojovaná družina dívek se stala součástí Jízdy králů začátkem devadesátých let minulého století. Od devadesátých let se transformovala podoba krojového plesu do takové podoby, jako ji je možné prožívat dnes. Soudobý krojový ples organizuje Klub sportu a kultury a spolu s radou Jízdy králů plánují jeho průběh. Krojový ples je v současné době počátkem živoucího cyklu Jízdy králů.

2.1.2 Velikonoční obchůzka jako zprostředkovaná událost

Velikonoční obchůzka krojované chasy ročníku je součástí živoucího cyklu Jízdy králů. Jde o jednu z veřejných událostí Jízdy králů, která má spíše intimnější charakter a její součástí nejsou přítomní diváci.

Slavení Velikonočních svátků je ve společnosti konzumní záležitostí, ve Vlčnově ročník dodržuje tradiční slavení Velikonoc. To je možný důvod, proč jsou tak zajímavá pro média. Z živé události slavení tradičních krojovaných Velikonoc se prostřednictvím médií stává zprostředkovaná medializovaná scénická událost bez intimnějšího charakteru a diváku. (Kotte, 2010 str. 169) Všudypřítomná reprodukce představení všeho druhu vede k znehodnocování živoucí přítomnosti, což je možné kompenzovat tím, že se živé zážitky budou co nejvěrněji podobat těm zprostředkovaným. (Fischer-Lichte, 2004) Avšak aktéři této reprodukce nepodléhají scénáři a médiu nejsou nijak ovlivňováni. Diváci televizních obrazovek jsou diváky živé zprostředkované události.

Událost velikonoční obchůzky nemá vytyčený program a jeho průběh závisí pouze na aktérech. Krojovaná chasa chlapců a krále obchází při zpěvu lidových vlčnovských písní obec a zastavuje se na pomlázku u dívek z ročníku. Chlapci oblékají odlehčený kroj bez klobouku a vesty, ale i děvčata kvůli náročnosti oblečení svátečního kroje oblékají kroj odlehčený. Velikonoční obchůzka není svázána s žádnou větší tradicí či rituálností, je to spíše odkaz dob minulých, kdy byly Velikonoce slaveny jako největší křesťanský svátek, na jenž Jízda králů navazovala.

2.1.3 Předávání vlády

V předvečer Jízdy králů pořádá Klub sportu a kultury tradiční předávání vlády. Tento večer je iniciačním obřadem pro budoucího krále. Chlapec se rituálem ztělesňuje s rolí nastávajícího krále a přebírá vládu od vládnoucího krále. Předávání vlády je uváděno moderátorem, který je seznámen s programem večera. Program předávání vlády připravuje Klub sportu a kultury, případné změny může připomenout i moderátor. Na průběhu předávání vlády se svou přítomností podílí především herci a diváci. Už zakladatel teatrologie Max Herrmann poukázal na to, že představení vzniká spolupřítomností aktérů a diváků, kteří se sejdou v určitém čase a místě a stráví zde společně jistou dobu. Z jejich interaktivního a konfrontačního setkání vzniká představení. (Fischer-Lichte, 2004 str. 51) Rituál, který je určen nastávajícímu králi svou přítomností mohou ovlivnit právě tito jednatelé a přihlížející. Tento rituál slouží jako opakovaná epizoda zjednodušeného kulturního sdělení, které sociální aktéři a pozorující sdílí. (Alexander, 2006 str. 29) K předávání vlády dochází, až poté, kdy je král převlečen do dámského kroje. Symbolickou korunu mu po předání vlády nasazuje poslední „vládnoucí“ král. Králi je vožena

do úst bílá růžička, která mu nedovoluje do nedělního večera promluvit, aby se jako „prchající“ král neprozradil, ale má i symbolickou hodnotu. Symbolický obsah a úmysl organizátorů je sdílen sociálnímu aktéry i diváky. Díky sdílenému chápání úmyslu a vnitřní interakce, mají rituály svůj účinek a vliv. Rituální efektivita aktivuje účastníky a zvyšuje jejich identifikaci se symbolickými objekty komunikace a zintenzivňuje spojení účastníků a symbolických objektů. (Alexander, 2006 str. 29) Na tuto událost lze aplikovat 6 elementů rituálu od Alexandra.

2.1.3.1 Organizace *Předávání vlády*

Událost se odehrává v sále Klubu sportu a kultury Vlčnov. Pro opět zvyšující se poptávku diváků organizátoři v současnosti prostor rozdělili na jeviště na pódiu, prostor vymezený výhradně pro královskou družinu a cimbálovou muziku, který je v prostoru pod jevištěm a několika stupňové hlediště. Pódium je praktickou odvozeninou tančičště umožňující vyvýšenou pozici jednajících vůči ostatním. Jednající aktéři na pódiu jsou lépe prostorově akcentováni, a tak budou lépe pochopeni a získají autoritu, což je organizační záměr. (Kotte, 2010 str. 46) Prostor vytváří specifické estetické požadavky, které organizátoři musí předem připravit. Podium neobsahuje žádné dekorace, je určeno k účelovému využití. Jeho pozadí odpovídá požadavkům organizátorů, které se podrobují programu.

Večerem provází moderátor, který na podium uvádí účinkující. Program je organizován Klubem sportu a kultury a do plánování programu může případně zasáhnout i moderátor večera. Cílem organizátorů je úspěšné představení nastávajícího krále a symbolické předání jeho budoucí vlády, jenž je doprovázen svou družinou krojovaných chlapců a děvčat. Ke změnám v programu příliš často nedochází. Jedinečnost události ovlivňují přítomní aktéři a diváci. Totiž to, co dělají aktéři, má dopad na diváky a vše, co udělají diváci, má dopad na aktéry i ostatní diváky. V tomto ohledu je událost scénická událost řízena autoreferenční a neustále proměnlivou zpětnovazební smyčkou. Proto nemůže být průběh předvídatelný. (Fischer-Lichte, 2004 str. 52)

Událost byla organizátory do programu Jízdy králů zařazena v 80. letech minulého století kvůli narůstajícímu počtu diváků, kteří oslovovali organizátory s žádostí o rozšíření programu.

2.1.3.2 Aktéři *Předávání vlády*

Aktéry *Předávání vlády* ani *Jízdy králů* nejsou herci, jsou jimi sociální aktéři, kteří se účastní svou přítomností kulturní performance a ztělesňují se s rolí, která je součástí královské družiny. Tito aktéři jsou důležití pro zprostředkování významu kulturní performance divákům. Sociální výkon kulturní performance *Předávání vlády* je kolektivní i individuální a je ovlivněn všemi, kteří se události účastnili. (Alexander, 2006 stránky 34-37)

Nejprve kolektivně přichází všichni krojovaní legrúti a společně vystupují na pódiu. Legrúti jsou jednotlivě vyzívání moderátorem, z nichž každý individuálně vystupuje a promlouvá k divákům s vyvolávkou, která je mířena do publika. Projevy chlapců jsou individuální a každá vyvolávka je jiná. Každý z projevů má osobní charakter aktéra. Řečník nebo také „vyvolávač“ předstupuje doprostřed půlkruhu, kteří tvoří ostatní vyvolávači. Vyvolávač vystupuje před diváky, a tak vzniká odlišnost mezi ním a ostatními. Pohyby každého vyvolávače jsou jasně akcentované,

například tím, že vyvolávač může výrazně gestikulovat rukama, může ukazovat na diváky, houpat se v kolenou, aj. Právě s gestikulací a posunky je spjata jednání, jehož cílem je přesvědčit. (Kotte, 2010 str. 17) Legrúti svými vyvolávkami chtějí především zaujmout diváky, proto i jejich akustická akcentace je výrazným atributem večera. Po představení všech legrútů je pódium uvolněno krojované družině děvčat.

Krojovaná děvčata také společně přichází v průvodu a vystupují na pódium. Na pódiu se rozestaví do půlkruhu a moderátorem jsou vyzývány předstoupit před publikum, aby mohly být představeny divákům. Gestická akcentace dívek je omezena pouze na pokleknutí před diváky, neprojevují se ani nijak akusticky. Krojovaná královská družina děvčat je i při Jízdě králů svou akcentací spíše nenápadná. Nejvýznamnější atributem dívek je atribut věčný, který tvoří jejich obřadní kroj. Jejich kostýmem, který je současně i věčný atributem, se odlišují od diváků. (Kotte, 2010 str. 19) Stejnou akcentaci dívky používají i v průvodu Jízdy králů.

Hlavním aktérem je budoucí král. Přichází se svými pobočníky, kteří ho budou od dnešního večera chránit. Chlapce přivítá moderátor a vyzve jej ke krátkému rozhovoru, v němž se moderátor ptá na chlapcovi pocity. Akcentace chlapce je pomocí věčného atributu kostýmu. Chlapec je ve středu půlkruhu tvořeného družinou dívek, v němž dochází k iniciačnímu rituálu.

2.1.3.3 Prostředky symbolické produkce

Prostředky symbolické produkce jsou všechny objekty, které fungují jako ikonická reprezentace, která má za cíl drammatizovat a uvádět v život abstraktivní motivy důležité pro úspěch dané kulturní performance. (Alexander, 2006 str. 35) Symbolickou produkcí Předávání vlády je iniciační rituál chlapce v krále. K tomu, aby mohli aktéři předvést kulturní artefakt, potřebují k němu přístup hmotné věci, která umožňuje symbolickou projekci potřebnou jako ikonickou reprezentaci. (Alexander, 2006 str. 35) Kulturním artefaktem k symbolické projekci slouží kroj, do kterého se chlapec při iniciačním obřadu obléká. Iniciační rituál Předávání vlády je určen především malému chlapci, z kterého se před zraky diváků stává král. Chlapec procházel v průběhu celoročního živého jízdokrátlovského cyklu přípravou stát se králem. Při předávání vlády dochází ke ztělesnění chlapce s jeho rolí krále. Pro účastníky a diváky nejsou rituály považovány za výkon v současném smyslu, ale spíše za přirozený a nezbytný rozměr probíhajícího společenského života. Tyto rituální společenské akce jsou spojovány různými složkami – aktéry, diváky, prostředky symbolické výroby. (Alexander, 2006 stránky 39-40)

2.1.3.4 Diváci

Kulturní texty jsou prováděny tak, aby mohly být zobrazeny různé významy. (Alexander, 2006 str. 34) Diváci představují publikum pozorovatelů kulturního výkonu, jenž dekódují, co aktéři zakódovali. Publikum jsou diváci, kteří mohou předávání vlády dekódovat jako iniciační rituál, nebo to pro něj může být scénická událost. K tomu, aby diváci pochopili záměr organizátorů, musí kulturní texty být sdělovány přesvědčivě a musí existovat proces kulturního rozšíření, které se rozšiřuje ze scénáře (programu) a herce na publikum. Pozorování Předávání vlády může být kognitivní. Publikum může vidět a umět pochopit bez prožívání emocionálního nebo morálního významu. Diváci Předávání vlády mohou zastávat určitá společenská postavení

k výkonům aktérů, mohou kriticky zasahovat. (Alexander, 2006 str. 34) Prostor pro diváky je vymezen se středu sálu a je řešen klasicky do několika řad za sebou s balkonem.

2.1.4 Aktéři jako organizátoři

Aktéry se rozumí ročník královské družiny, mají právo ve vesnici pořádat takzvanou legrútskou zábavu. Tento zvyk konání zábavy není novodobý, již v minulosti legrúti měli právo pořádat zábavy, ale dokonce i ples, který dnes náleží organizátorům a má jiný charakter, než měl v minulosti.¹² Účastní se organizace zábavy, která je určena místním i přespolním. Součástí zábavy je rocková kapela, která se přizpůsobuje svým výběrem současné hudební scéně, ale hraje i klasiky. I zábava je živoucím cyklem Jízdy králů, kde se setkává minulost se současností. Ročník je nositeli tradice, kterou naši předkové pořádali, ale v současnosti odpovídá soudobému životu.

Dále se ročník věnuje organizaci stavění máje, umístěného ve středu obce Vlčnov. Stavění máje se společný akt hlavních aktérů Jízdy králů, jež je symbolickou zkouškou družiny krále. Chlapci královské družiny s lesným vybírají strom, kácí jej, dovážejí jej na střed obce, očistí jej a dívky opentlený papírovými růžemi, stuhami a přidají velikonoční pomlázku, s kterou ročník obcházel děvčata. Od prvního května do konání Jízdy králů ročník máj každý večer hlídá před skácením od přespolních. Uhlídáním máje je pro ročník zkouška a je také součástí iniciačního obřadu započatého na krojovém plese.

2.2 Důležité lokality Jízdy králů

Jízda králů se neodehrává pouze na jednom místě v obci, ale jejími dějišti je více míst. Centrálním bodem je takzvaná „jáma“, v níž je umístěn amfiteátr. Od sobotního odpoledne se v amfiteátru pořádají koncerty dechové hudby, vystupují vlčnovské folklórní soubory a program pokračuje již od nedělní desáté hodiny ranní, kde je pořádáno zpívání pro krále. V amfiteátru končí průvod Jízdy králů a postupně se střídají a vystupují všechny soubory a aktéři.

¹² Charakter soudobého krojové plesu je rituální, v minulosti měl charakter zábavný.

Obrázek 4: Pohled do amfiteátru.

Zdroj: Jízda králů [online] [cit. 2019-04-20]. Dostupné z: < <https://www.jizdakralu.cz/fotogalerie/jizda-kralu/> >

Centrálním dějištěm a místem, kde se nejvíce koncentrují diváci, je prostor od obecního úřadu po Muzeum lidových pálenic. Tento prostor zahrnuje kostel, ve kterém je v neděli sloužena královská mše; obecní úřad, kde družina žádá o symbolické povolení krále; jarmark, kde jsou tradiční lidové výrobky a amfiteátr. Také v tomto prostoru projíždí Jízda králů a průvod.

Nejdůležitějšími budovami události Jízdy králů je jistě Klub sportu a kultury, kde se konají Verbíři Uherskobrodska, Předávání vlády. Za nepřízně počasí by se soubory Jízdy králů a král představil divákům právě v Klubu a sportu a kultury. Organizátoři počítají i „mokrou“ variantou Jízdy Králů. Návštěvníkům jsou zpřístupněny i tradiční statkářské usedlosti, ve kterých jsou oživeny rukodělné ukázky výroby růžiček, vyšívání nebo se zde pořádají komorní folklórní pořady.

Průvod začíná od domu chlapce, kde krále legrúti vyzvedávají. Trasa královské Jízdy králů se každoročně mění a odvíjí se od místa bydliště krále. Jízda králů projíždí pouze hlavními ulicemi Vlčnova, neprojíždí celou obcí, jako tomu bylo v minulosti. Průvod Jízdy králů se tak pohybuje v centrální části dějiště.

3 Jízda králů jako scénická událost

Program Jízdy králů je rozdělen do tří dnů, s hlavním programem konaným poslední květnovou nedělí. Veřejná událost Jízdy králů je tvořena královskou jízdou králů, které se účastní pouze král a jeho družina, což je původní obyčej tradice Jízdy králů a průvodem krojovaných zakončeným v amfiteátru. Jízda králů je stále živoucí tradicí jednajících aktérů, jež ztělesňují roli královské družiny včela s rolí krále. Dospívající chlapci a děvčata se stávají aktéry iniciačního rituálu. Jelikož je Jízda králů spojením několika obyčejů, má několik možných vysvětlení a symbolů. Na událost Jízdy králů a jeho královskou objížďku lze aplikovat rozdělení 6 elementů Alexandra.

3.1 Historie Jízdy králů jako symbolická produkce

Symbolickou produkcí se dá označit vše, co umožňuje praktické uskutečnění akce, dle historické předlohy, což je vlastně scénář události. Cílem symbolické produkce je symbolické vyznění. Objekty symbolické produkce, fungují jako ikonická reprezentace, která má za cíl drammatizovat a uvádět život v abstraktní motivy důležité pro úspěch dané kulturní performance. (Alexander, 2006 str. 35)

Tradice Jízdy králů byla v minulosti spojena s letnicovým obyčejem oslavy příchodu hospodářského období, jenž je spojen s křesťanskými kořeny a letním slunovratem.¹³ Jízda králů se odehrávala o svatodušním pondělí, neboť neděli připadaly církevní oslavy s návštěvou bohoslužeb. Pondělí dominovaly lidové obyčeje jako Jízda králů. (Jilík, 2007) Letnice nejsou svátkem, který by sám o sobě Jízdu králů představoval. Jízda králů je s letnicemi spojena především časem, ve kterém se jízda koná.¹⁴ Svatodušní svátky se slavily padesátého dne od oslavy Velikonoc a byly pohyblivým svátkem. Z historických údajů lze vyvodit, že Jízda králů má určitě svůj historický kořen v předkřesťanských dobách, obyčej ale nebyl znám, tak jak jej vidíme dnes. (Jilík, 2007) Na mnohých místech České republiky lze pozorovat obyčeje, které s tímto obdobím jsou spojeny (létečko, vynášení Mařeny, královničky, aj.). (Jilík, 2007) Než na sebe Jízda králů vzala dnešní podobu, byla jistě oslavou léta. Lidé se radovali, slavili, mohli se konat různé hry, odkud se mohl převzít obyčej hledání krále, ať už Svatopluka, Viktorína neb Korvína. (Jilík, 2007) Přesná historická fakta o vzniku Jízdy králů nejsou známa, s přesností nelze ani říci, jak do obyčeje vítání léta mohl proniknout přestrojený král. Jízda králů je spojením mnoha obyčejů v jeden, který Jízdu králů udělal tak výjimečnou. Je živým rituálem děděným z generace na generaci, jenž do rituálu přinášela jinou inovaci. Hlavními otázky jsou: *Proč musí být král pohlavně čistý? Proč je král přestrojen za dívku a oblečen v dámském kroji?* Na tyto otázky lze odpovědět teatrologickou analýzou.

V minulosti se Jízdy králů účastnili pouze chlapci nejčastěji ve věku 21 let, kteří byli v témže roce odvedeni na vojnu. Těmto chlapcům se říkalo odvedenci nebo také legrúti. Ve vesnici byli

¹³ V minulosti byly letnice pohyblivým svátkem a oslavovaly se padesátý den po Velikonocích, tedy i Jízda králů byla v minulosti pohyblivým svátkem. (Jilík, 2007)

¹⁴ Letnice jsou svátky konané od května do června. (Jilík, 2007)

legrúti velmi respektovaní, byli považováni téměř za šlechtu. Legrúti měli právo pořádat zábavu a ples. Na začátku 19. století, z něhož se dochovaly i písemné zprávy, byla událost Jízdy králů zcela odlišná. Jízda králů se konala přechodně a neměla pevně stanoven termín. V publikaci *Dívčí půček* vlčnovského rodáka, redaktora a žurnalisty Jana Jančí se průběh Jízdy králů v minulosti popisuje takto: „Jízda králů konala se ve svatodušní pondělí odpoledne, ale přípravy na ni děly se již dlouho před tím. Předně bylo nutno vyhledat počestného krále, hoča sotva škole odrostlého, který však uměl dobře jezdit na koni. Na králi nesmělo být mravní úhony, na to se přísně dbalo. A když konečně byl král nalezen bylo třeba opatřit mu pěkného a nedivokého koně, sehnat výstroj pro krále, pro pobočníky a pro opentlení koní. Nezbylo, než aby děvčice vypomohly ze své zásoby pentlí a čelenek a tureckých šátků.“...„ Král a pobočníci byli oblečeni do dámských šatů, král měl obličej zastíněn pentlemi. Byl jako pod závojem, v ústech měl růži a ruce v bok. Nesměl se držet ani hřivny, ani opratí. Koně mu vedli oba pobočníci, kteří měli v rukou šavle na ochranu krále. Ostatní jezdcí byli taky ustrojeni, ale ne tak přepychově jako král s pobočníky. V družině krále byli hlasatelé, kteří oznamovali příjezd královské družiny, vyvolávači a sběratelé darů, jež přijímali do ručních košíků. Děvčata nakládala do košíků vejce, klobásky, slaninu a peníze. Král, pobočníci a jeho ochránci jeli po cestě, hlasatelé a sběratelé jeli po chodníku podél domů. Hlasatelé zvolávali vyvolávky, které mířily na dívčí přednosti nebo vady. Král objel vesnici a sběrači vyložili všechny dary, aby se jim později téhož dne udělala hostina. Po složení darů se vydali k sousední vesnici vyhledat tamního krále, o kterého svedli turnaj (Janča, 2008 stránky 54-70) V turnaji se neúčastnili králové, ale většinou nejsilnější z družiny. Turnaj byl v přetahování na koni, kdo vyhrál, zajal krále a jeho družina si jej musela vykoupit dary.

Jak již bylo zmíněno, Jízda králů je spojení několika obyčejů v jeden s nejasnými počátky. Nejstarší zprávy o vlčnovské jízdě králů pochází z 2. poloviny 19. století, ale k cílevědomému dokumentování dochází až o sto let později. Za pomoci bývalých králů a mnoho pamětníků pod vedením Antonína Pavelčíka, současného předsedy Spolku jízdy králů, byl sestaven adresný seznam, který sahá až do roku 1909, kdy byl králem Jan Knotek. Jízda králů ve se Vlčnově jezdila po všechny roky druhé světové války a nezankla ani po druhé světové válce, kdy v souvislosti s úbytkem koní ve vesnici a s problémy vzhledem k církevnímu charakteru události ve většině obcí od jejího pořádání upustili. (Brandysová, 2019)

3.1.1 Inovace Jízdy králů

K nejvýznamnějším inovacím Jízdy králů docházelo na přelomu 70. a 80. let. Jízda králů se konala v minulosti na mnohých místech Evropy i České republiky. (Jilík, 2007) Tím, že došlo k úbytku koní a k politickým změnám, které se projevovaly znepřístupnění církve a oslavami s nimi spojenými, docházelo k úbytku tradiční jízdy králů v moravských obcích. Ve Vlčnově se však tradice uchovala, což zvedlo její diváckou aktivitu. K objíždce královské družiny se připojil doprovodný program, v němž se účastnili soubory domácí i přespolní. Do Vlčnova na Jízdu králů mířili tisíce diváků a jejich nároky se zvyšovaly. Organizátoři na nároky diváků vytvořili událost Předávání vlády, která má v současnosti více než třicetiletou tradici a postupně se stala

iniciačním rituálem krále. Jízda králů se v tomto období stala spíše ukázkou folklórních souborů a její pravý význam byl spíše upozaděn. (Brandysová, 2019)

Na přelomu 80. a 90. let organizátoři ke královské družině postupně připojovali i děvčata, která byla organizátory označována jako okrasa krojové chasy chlapců. Jejich funkce se zájmem zaujmout. V minulosti dívky zdobily chlapcům koně a jejich role byla spíše divácká. Do Jízdy králů v roli aktérů vstupovaly pouze po vyvolávkách jim směřovaným.

Současné Jízdy králů se účastní královská družina tvořená králem, kterým je chlapec školou povinný, nejčastěji ve věku 10-13 let; královská družina, kterou představují chlapci a dívky ve věku 18 let. Organizátoři v současnosti zvou soubory z blízkého okolí, výjimečně se Jízdy králů mohou zúčastnit zahraniční soubory. Záleží i na autorovi programu, tedy co on chce představit, jaké soubory chce pozvat a do jakého regionu se chce „podívat“. (Brandysová, 2019) Program se může vztahovat k událostem, které se v obci zrovna odehrávají, mohou to být různá jubilea, výročí atd. Každá událost Jízdy králů je autentická, odlišující se různými důsledky jednání. (Kotte, 2010 str. 27)

3.2 Organizace scénické události

Cílem organizátorů Jízdy králů je, aby událost proběhla v rámci historické předlohy, která je jistým scénářem události. Soudobá Jízda králů není úplně totožná s původní verzí Jízdy králů, jelikož každá doba přinášela jisté inovační změny. V současné době není možné například nechat chlapce jezdit na koni bez vodičů, i proto Jízda králů podléhá určitým inovacím. Organizátory Jízdy králů je Klub sportu a kultury, kteří se starají o program, krojované soubory, krále, jezdce atd. V současnosti je snaha organizátorů snižovat počet souborů z toho důvodu, aby se z Jízdy králů nestala přehlídka folklórních souborů. Kladou větší důraz na objížďku jezdců s králem po obci, tedy Jízdu králů. (Brandysová, 2019) Průběh objížďky není předem nijak nazkoušen. Ztělesnění aktéři s rolí pobočníka královské družiny svým individuálním jednáním uskutečňují interaktivní dění. Tím mezi zúčastněnými vzniká síť vzájemných vztahů neboli situace, která umožňuje aktérům s diváky komunikovat a předat divákům kulturní sdělení. (Kotte, 2010 str. 12)

Snahou organizátorů je předat různá kulturní sdělení Jízdy králů publiku, ale i aktérům symbolickým obsahem s akcentací na nejdůležitější aspekty Jízdy králů. Rituál Jízdy králů má smysl, jestliže je sdílen její úmysl i obsah. (Alexander, 2006 str. 29) Úmysl organizátorů je předání lidového obyčeje budoucím generacím. K předání obyčeje musí využít organizátoři aktéry, kteří zprostředkovávají obsah rituálu divákům. Rituální efektivita aktivuje aktéry a zvyšuje jejich identifikaci. (Alexander, 2006 str. 29) Aktéři Jízdy králů jsou si vědomi svých rolí, což zvyšuje jejich identifikaci a ztělesnění se s rolí. Úkolem aktérů je zprostředkovat tradiční význam Jízdy králů.

3.2.1 Zázemí Jízdy králů

Zázemí události připravuje obec Vlčnov. Obec zajišťuje dopravní dostupnost do obce či její omezení, zabezpečuje také záchranářský tým, nebo policejní dozor, ale také obstarává zázemí

pro diváky, kteří za událostí přijíždějí z různých míst České republiky. Aby nápor turistů vesnice vydržela, musí obec zajistit stánky s občerstvením, toalety, odpadkové koše, ale také dostatek odpočinkových míst.

3.3 Aktéři Jízdy králů

Hlavním aktérem Jízdy králů je král a jeho královská družina děvčat a chlapců. S největší akcentací se projevuje chlapecká královská družina. Legrúti jedoucí na koni se od mnoha aktérů odlišují jejich gestickou i akustickou akcentací, která je akcentována pomocí věčného atributu. Méně výraznou akcentací se projevují aktéři krojových souborů, kteří jsou součástí krojového průvodu. Specifickým aktérem Jízdy králů je živý kůň.

3.3.1 Král

V předvečer Jízdy králů prošel chlapec iniciačním rituálem, čímž se aktivovala jeho identifikace s rolí krále. (Alexander, 2006 stránky 29-30) Divadelní sociolog Uri Rapp popsal roli jako „souhrn očekávání, jako agregát norem a pravidel, který lze diskurzivně definovat a formulovat. Role jako model a postava v představení (performance) je jen prezentativní, analogická, uchopitelná, s aspektem prožívání. Komponentu předvádění se v rolové hře, ať ve všedním životě, nebo v divadle, rovná tato prezentace.“ (Kotte, 2010 str. 77) Chlapec po měsících očekávání prezentuje roli krále, s kterou se ztotožňuje a prožívá ji. Svým jednáním aktéři vytváří realitu, kterou prezentují divákům jako událost k sledování a pochopení. Svým jednáním prezentují rituál lidového obyčeje.

3.3.1.1 Historie postavy a její sémiologický význam v rituálech

Král je nejvíce důležitou postavou této kulturní performance. Historicky je postava krále v tomto lidovém obyčeji neznámá. Jasný není původ postavy krále, ani jeho význam. Legenda vypráví o útěku krále Matyáše Korvína před uherským vojskem. Aby nebyl poznán, oblékl na sebe dámský šat a nesměl promluvit. (Jilík, 2007) Postava krále po staletí neprošla žádnou inovací. Králem je stále chlapec školního věku, mravně a pohlavně neposkrvněný, což v minulosti symbolizovalo čistotu, mládí, sílu. Jízda králů byla v minulosti spojena s letnicemi, což jsou cykly obřadů, které probíhaly od května do konce června. Vztahovaly se k hospodářskému roku. Lidé závislí na úrodě, tak každoročně vítali léto, které bylo důležité pro úrodu. (Jilík, 2007) Postava mladičkého krále mohla být v historii *znakem*, který lidé ve svých rituálech potřebovali – sílu, čistotu a mládí, aby jejich úroda a sklizeň byla bohatá.

Sémiotika je teoretická vědní disciplína, jejímž centrem je jazykový znak a cílem objasnění komunikačních procesů v nejširším smyslu. (Kotte, 2010 str. 80) Jürgen Trabant dochází v roce 1976 také k teorii znaku coby jednání, která se v řadě ohledů shoduje s gestickou akcentací. Znak je jednání jako například ukazování coby účelové lidské chování. Akty ukazování jsou kooperativní a sémantické, musí se stát „společným vlastnictvím“ zúčastněných. Při ukazování je důležité, co jednající sděluje vnímatelům. U rituálu je to tak, že jednající činí. Estetické jednání neslouží k předvedení reality jako ukazování, mnohem více je účel vytvoření reality, kterou vnímajícímu král prezentuje jako něco k pochopení a sledování. (Kotte, 2010 str. 81) Postava krále nepředvádí svou čistotu, ať pohlavní nebo morální, ukazováním, důležitější je

podstata vnímání diváků, kteří mají pochopit, že on je ta ztělesněná čistota. Takhle postavu krále mohli vnímat i v historii. K dovršení znaku čistoty je mu do úst vložena bílá růže, která plní dvě funkce, jednak skrze ni nelze mluvit a nemůže prozradit svou totožnost, zadruhé bílá růže symbolizuje čistotu a nevinnost.

3.3.1.2 Akcentace krále

Jak již bylo zmíněno, funkce akcentace je zdůraznit tělesné pohyby, čímž se aktér odlišuje od diváka. Aktér se může odlišit lokálně, akusticky, gesticky, nebo pomocí věčných atributů. (Kotte, 2010 str. 19) Králova akcentace při jízdě vesnicí mezi diváky je upozaděna, už kvůli tomu, aby se neprozradil. Nejvíce se jeho akcentace projevuje skrze věčný atribut, čímž je dívčí kroj, koruna s pentlemi a růže v ústech.

Akcentace pomocí věčného atributu

Král je oblečen do obřadního dívčího kroje. Nejenže král obléká dívčí kroj, ale tento kroj je charakteristický i pro svou obyčejnost. Kroje legrůtů a dívek jsou bohatě zdobeny, vyšívány nejrůznějšími barevnými nitěmi, zatímco kroj krále je bílý. Tento sváteční kroj krále je pro něj nejen věčný atribut, který zdůrazňuje jeho tělesné pohyby, ale je to i znak, pomocí něhož publikum informuje o své nevinnosti. Postava krále tedy ke své komunikaci nepotřebuje použití akustické akcentace. Král se svou minimální akustickou a gestickou akcentací se odlišuje od všech účinkujících aktérů a tím na sebe strhává pozornost. Dalšími královskými věčnými atributy jsou bílá růže v ústech a královská koruna s pentlemi. Díky bílé růži se král odlišuje od všech ostatních aktérů královské družiny. Bílá růže je další důležitý atribut, který je specifický pouze pro roli krále, čím se král akcentuje a od všech přítomných aktérů se odlišuje. Dále se král akcentuje skrze jediného bílého koně v průvodu. Věčný atribut krále akcentuje bílou barvu, která je symbolem královi čistoty, nevinnosti a síly.

Lokální akcentace

V případě jízdy nelze lokální akcentaci vymezit jevištěm či pódiem. K lokální akcentaci krále a jeho družiny postačí centrální postavené skupiny. Lokálně se král akcentuje v průvodu, který projíždí ulicemi obce Vlčnov. Prostor vytváří specifické estetické požadavky. (Alexander, 2006 str. 36) Král s jezdci je postaven do průvodu, který je specifický rozestavením jezdců. Postava krále vystupuje na koni mezi dvěma dalšími jezdci, takzvanými pobočníky, kteří jej chrání. Pouze on je chráněn z obou stran pobočníky se šavlemi. Král se v průvodu od ostatních jezdců lokálně akcentuje ještě tím, že jeho pozice je přesně dána, zhruba uprostřed průvodu. Umístění krále v průvodu je strategické a funkce je ochrana krále.

Akustická akcentace

Králův akustický projev od předávání vlády je velmi omezený. Od předání vlády by král neměl promluvit. Avšak i svou mlčenlivostí král komunikuje. Ke komunikaci využívá symbolickou komunikaci znaků, tedy využívá hmotné prostředky, které umožňují symbolickou projekci divákům. (Alexander, 2006 str. 35) Diváci si mohou klást otázky, proč postava krále mlčí, když všichni zvolávají básničky? Proč má král v ústech růži? Touto akcentací předává divákům tajemná kulturní sdělení.

Gestická akcentace

Charakteristickým prvkem průvodu Jízdy králů jsou spontánní projevy aktérů. Králův projev je ale charakteristický mlčenlivostí a absencí gest. Král negestikuluje rukama, ke své gestické akcentaci nevyužívá ani žádné posunky. Jeho gestická akcentace se projevuje zdrženlivým posazením v sedle jeho koně. Král se svou netečností opět odlišuje od zbývajících aktérů. Právě touto odlišností od všech zúčastněných aktérů se určitým způsobem akcentuje.

Obrázek 5: Postava krále s charakteristickými atributy.

Zdroj: Jízda králů [online] [cit. 2019-04-20]. Dostupné z: < <https://www.jizdakralu.cz/fotogalerie/jizda-kralu/> >

3.3.2 Královská družina

Aktéry královské družiny jsou dívky a chlapci, kteří dosahují v roce konání Jízdy králů osmnácti let. Chlapci se ztotožňují být králi jeho družinou a plnit jeho ochrannou funkci. Aby mohli zasednout vedle krále do jeho družiny, vyžaduje jejich role zkoušky na koních a jejich seznámení se s koněm. Dívky významnější roli v Jízdě králů nemají a s rolí jako takovou se ztotožňovat víceméně nemusí. Dívky byly do lidového obyčeje Jízdy králů připojeny uměle organizátory. V krojovaném průvodu, který se odehrává na závěr Jízdy králů, nejsou součástí družiny Jízdy králů. Družina chlapců a dívek jsou druhými nejdůležitějšími aktéry Jízdy králů.

3.3.2.1 Akcentace družiny chlapců

V minulosti se Jízdy králů účastnili pouze chlapci – legrúti, kteří samotnou jízdu organizovali. Průběh Jízdy králů nebyl podroben programu a byl hodně spontánní. Jezdci s králem byli hlavními aktéry, jenž se nemuseli odlišovat od ostatních aktérů, jako je tomu v dnešní době. Počet legrútů v družině se odvíjí, od počtu chlapců v ročníku, počet jezdců je proměnný. Chlapci v družině se domlouvají na krojovém plese své pozice v průvodu Jízdy králů čili jaké role budou ztělesňovat.

V družině krále byl vždy v prvních řadách takzvaný *praporečník*, který nese prapor a je zvěstem přijíždějícího královského průvodu a zvolává: „*Poslouchajte Horní, Dolní, Přespolní i Domáci, co Vám budu povídati o této svatodušní neděli. Máme krále chudobného, ale velmi poctivého. Okradli nám ho na horách, na dolách, aj na krakovských pustinách. Ukradli mu 300 koní z prázdných stájí, ukradli mu 300 volů z prázdných dvorů, ještěže tam neměl nic, ukradli by mu ještě víc. Na krála, Matičko, na krála!*“ Za praporečníkem následují vyvolávači, kteří vyvolávají za královny dary. Za nimi jedou ochránci, které následuje král s jeho pobočníky, král je chráněn i zezadu. Na závěr jedou vyběrači, kteří vybírají dary. V dnešní době role družiny nejsou pevně stanoveny a v průběhu jízdy se jejich role může proměnit. Družina by měla mít na paměti krále a jeho ochranu. Krále nestřeží jen symbolicky, ale musí být jeho opravdovou ochranou vůči případné krádeži krále.

Akustická akcentace

Královská družina jezdců se velmi výrazně akusticky projevuje. Aktéři zvolávají vyvolávky mířené divákům, čímž je zapojují do děje a diváci se mohou stát aktéry. Vyvolávky jsou krátké rýmované básničky vztahující se k divákovi. Tyto vyvolávky plní funkci komunikační mezi aktéry a diváky. Aktéři zvolávají vyvolávky, které se zvolávají po generace, ale jsou i řečníci, kteří podporují význam vlastního jednání využitím spontánní reakce. (Kotte, 2010 str. 18) Někteří velmi ztotožnění aktéři vyvolávají velmi hlasitě, až křičí, čímž přitáhnou posluchače a diváky. Tím vzniká akustická diference mezi nimi a diváky. (Kotte, 2010 str. 18) Akcentací se zdůrazňují tělesné pohyby a ty se projevují jednáním aktérů. Vznikají tak variace jednání, při kterých vztah podmínek vnitřních (motivací) a vnějších (společenské) zakládají scénické události. K vnitřním pochodům a motivacím se lze zpětně dostat pomocí vnějších pohybů, k nimž patří i mluva. (Kotte, 2010 str. 12)

Gestická akcentace

Pohyby aktérů na koních jsou jasně akcentované, například i tím, že v průběhu akustické akcentace zvolávají aktéři k divákům, aby bylo zřetelné, komu je vyvolávka mířená, aktéři gestikulují rukama, neboť jejich pohyb je omezený koňským sedlem, ukazují na vyvolaného diváka. Gestikulace aktérů je ovlivněna i přítomností koně, který je v průběhu celé jízdy nevyzpytatelný svým chováním i pohybem. (Fischer-Lichte, 2004 str. 154) Právě s gestikulací a posunky je v rétorické praxi neodlučitelně spjata jednání, jehož cílem je přesvědčit. (Kotte, 2010 str. 17) Velmi výrazné pohyby aktérů jsou velmi zřetelným gestickým odlišením se od všech přítomných a jejich jednání je tudíž velmi přesvědčivé, čímž na sebe strhávají velkou pozornost diváků. Jednotliví aktéři gestikulují individuálně, vytváří tak velmi spontánní individuální jednání, čímž vzniká charakteristická situace v události Jízdy králů.¹⁵ Královský průvod Jízdy králů je i skrze gestickou akcentaci živou a neopakovatelnou událostí.

¹⁵ Situace je rozmanitý způsob chování i jednání a je základ divadla. Situace je nejmenší a nejkompaktnější myslitelná jednotka vzájemného jednání osob, vztah mezi lidmi, kteří jsou ve stejném čase na stejném místě. (Kotte, 2010 str. 12)

Obrázek 6: Gestická akcentace aktéra.

Zdroj: Jízda králů [online] [cit. 2019-04-20]. Dostupné z: < <https://www.jizdakralu.cz/fotogalerie/jizda-kralu/> >

Akcentace věčným atributem

Královská družina se věčně od všech přítomných odlišuje živým zvířetem. Pouze jezdci a král ke svému pohybování používají koně. Postavení jednotlivých aktérů v celém průvodu zdůrazňuje právě kůň. (Kotte, 2010 str. 19) Kůň je ozdoben barevnými papírovými růžičkami a funguje jako živý atribut, kterým se aktéři odlišují od ostatních a strhávají na sebe pozornost. Dva aktéři královské družiny k svému odlišení mezi ostatními jezdci využívají šavle. Jejich funkce byla v minulosti ochranná. V současnosti spíše slouží k akcentaci odlišení se od zbylých jezdců a upozornění na jejich roli pobočníků, jejichž role je chránit krále.

Lokální akcentace

Lokálně se chlapecká družina akcentuje od diváků uspořádáním v průvodu. K tomu, aby se odlišili od diváků jejich centrální postavení stačí. (Kotte, 2010 str. 17) Jejich centrální vymezení se liší, jelikož se aktéři neustále pohybují směrem vpřed.

3.3.2.2 Akcentace družiny dívek

Krojovaná družina dívek se stala součástí průvodu v 90. letech minulého století. Organizátoři je zařadili do průvodu z důvodu ukázky bohatosti a krásy vlčnovských krojů. (Brandysová, 2019) Dívky jsou v události inovačním prvkem organizátorů. Akcentace družiny dívek se nepříliš odlišuje od akcentace diváků, neboť jejich role při vzniku Jízdy králů jako kulturní performance není příliš důležitá. Družina dívek je aktéry krojovaného průvodu, přičemž jejich akcentace se v průběhu kulturní performance nejvíce projevuje pouze lokálně. Na rozdíl od chlapců se od diváků neodlišují akusticky a k svému odlišení zde není využit ani kroj, jako věčný

atribut. Obřadní kroj dívek, kterými se dívky odlišovali od přítomných na krojovém plese, mohou oblékat i dívky ve folklórních souborech.

Lokální akcentace

Dívky se mohou nejvíce odlišovat od přihlížejících diváků použitím lokální akcentace. Dívky jsou součástí centrální části krojového průvodu, tím vzniká lokální rozlišení mezi jimi a diváky. (Kotte, 2010 str. 17) Dívky mají v krojovaném průvodu předem stanovenou polohu. Vyvrcholením jejich akcentace vůči divákům je, když dívky vstupují do amfiteátru, kde se představují přítomným divákům. Jejich akcentace probíhá v rámci jeviště amfiteátru.

3.3.3 Folklórní soubory

Dále jsou aktéry krojového průvodu krojové soubory z blízkého okolí obce Vlčnov. Krojové soubory se svou přítomností akcentují od zbylých aktérů svými kroji, či folklórními písněmi. Krojového průvodu Jízdy králů se účastní přibližně 20 souborů. Jejich počet není pevně stanoven a jejich počet se může lišit. Počet zúčastněných souborů ovlivňují různá fakta, například to mohou být významná jubilea, ať už konané v obci Vlčnov nebo v jeho okolí, nebo významné osobnosti. Folklórní soubory do průvodu Jízdy králů zvou organizátoři. Představení folklórních souborů je velmi pestré. Zvané soubory jsou od těch nejmladších účinkujících po starší, z různých regionů. Soubory jsou doprovodným programem k objížďce Jízdy králů. Přehled všech souborů a zúčastněných probíhá v závěru Jízdy králů, v průvodu krojovaných.

3.3.3.1 Akcentace folklórních souborů

Akcentace pomocí věcných atributů

Nejčastěji k svému odlišení aktéři používají kostým – kroj. Jednotlivé kroje zúčastněných souborů se liší, dle původu aktérů. Aktéři se akcentují nejen vůči divákům, ale svými odlišnými kroji se akcentují i od zbylých diváků. Kroje opět slouží k zdůraznění tělesných pohybů a regionální příslušnosti. (Kotte, 2010 str. 19) Každá vesnice má svůj specifický kroj, čímž se lidé v minulosti odlišovali, a mohli tak odlišit například i stavovskou příslušnost, či odkud lidé pochází. Krojovaný průvod v závěru Jízdy králů je vystoupení a akcentací všech zúčastněných aktérů. Aktéři divákům svou přítomností představují „barevný obraz“, který se výrazně odlišuje od společenství lidí běžných dnů. (Kotte, 2010 str. 19)

Akustická akcentace

Folklórní soubory se akcentují zpěvem svých regionálních písní. Každý soubor svou akcentací divákům sděluje různé informace. Akustická akcentace souborů funguje jako kulturní sdělení divákům. Aktéři se akusticky akcentují vůči divákům, ale svou akcentací s diváky komunikují. Předávají jim různá sdělení. Tím aktéři podporují vlastní význam jejich jednání. (Kotte, 2010 str. 18)

Gestická akcentace

Folklórní soubory mají charakteristickou gestickou akcentaci. Jejich gestická akcentace je podporována akusticky. Aktéři folklórních souborů se gesticky odlišují například tancem, který může být opět pro každý soubor specifický. Při tanci mohou být použita nejrůznější gesta, zdůrazňující aktérovu tělesnost, čímž se aktéři odlišují od stojící diváků. (Kotte, 2010 str. 17) Scénické události obsahují interakce, proto jako divadelní se neoznačuje to, co nějaká osoba dělá jen sama pro sebe. (Kotte, 2010 str. 104) Aktéři souborů divákům předvádí umění a divákům předávají svým představením kulturní sdělení. Scénická událost slouží k přenosu sdělení a funguje opět jako komunikace mezi diváky a aktéry. Tanec i rituál vytvářejí přechod přesahující divadlo. Avšak závisí na divácích, jak tento tanec pojmenují, zda použijí pojem divadlo. Závisí také na funkci tance. V průvodu Jízdy králů je jeho funkce zábavní a slouží taky jako kulturní sdělení. Aktéři předávají divákům kulturní tradice. (Kotte, 2010 stránky 104-105)

Lokální akcentace

Folklórní soubory se seskupují do průvodu. Každý soubor má v průvodu organizátory předem určené místo. Lokálně se jednotliví aktéři souborů odlišují svými rozestupy v průvodu. Na začátku každého souboru je vždy jeden aktér, který nese informační tabuli s lokální akcentací daného souboru. Na závěr se všichni aktéři akcentují v amfiteátru krátkým představením.

3.3.4 Zvířecí tělo koně

Vystupování zvířat není ani u divadla žádnou zvláštností. Zvířata mohou v performance nabývat funkce symbolické, ale i dramaturgické. (Fischer-Lichte, 2004 str. 148) Kůň je součástí Jízdy králů od pradávna. Jeho funkce je v kulturní performance Jízdy králů dramaturgická. Kůň vyplňuje dramaturgický záměr Jízdy králů, která se odehrává na koních a projíždí se vesnicí. Tento dramaturgický záměr by pravděpodobně nebyl možný uskutečnit, kdyby došlo k inscenování Jízdy králů na divadle. Kůň krále jako jediný kůň z družiny je bílý. Zvířecí tělo je využito i symbolicky, bílý kůň je ztotožněný symbol královi čistoty a nevinnosti.

Erika Fischer-Lichte se věnuje zvířecímu tělu ve své publikaci v kapitole *Performativní utváření materiálnosti*. Podobně jako lidskému tělu, ani zvířecímu tělu nepřísluší status díla, ale charakter události. Mezi zvířetem a člověkem není v tomto ohledu žádný rozdíl. (Fischer-Lichte, 2004 str. 154) Událost je tvořena chováním a jednáním. (Kotte, 2010 str. 11) Jednání koní je velmi nevyzpytatelné, s čím musí aktéři i organizátoři počítat. Pro diváky má však zvířecí nevyzpytatelnost zvláštní kouzlo. Jakmile se kůň objeví v průvodu, odkrývá nezvyklou „prezენტnost“ a strhává na sebe pozornost. Od aktérů se očekává, že budou jednat podle plánu. Koně svým nevyzpytatelným jednáním mohou oproti původnímu plánu udělat cokoli nepředvídatelného. Se vstupem zvířete na scénu nastává moment krize, v němž se řídí lidský řád pod nadvládou přírody. Kůň v průvodu je živý atribut, který dodává kulturní performance rys subverzivnosti, ohrožuje je a zároveň mocně fascinuje publikum. (Fischer-Lichte, 2004 str. 155) Fischer-Lichte ve své publikaci popisuje, jak se divadelníci i performeři od šedesátých let snažili zdůraznit nevyzpytatelnost zvířat, také jejich přítomnost v představení plnila zřídka konkrétní úkol. Stačilo, že zvířata byla přítomna a poukazovala na svou nevyzpytatelnost. (Fischer-Lichte, 2004 str. 155) V události Jízdy králů však koně plní konkrétní úkol. Legrúti jsou

koňmi akcentováni od ostatních aktérů. Aktéři jezdoucí na koních jsou ztělesnění s rolí jezdců královi družiny. Koně jsou živým atributem akcentující aktérovu tělesnost. Koně jsou nástroje aktérů ke komunikaci. Stejně jako na aktéry, jde i na zvířecí tělo koňů vztáhnout Kotteho rozdělení akcentací. Ačkoliv zvířecí akcentace není plánována, je spíše spontánní.

Obrázek 7: Nepředvídatelné chování koně.

Zdroj: Rajče.net [online] [cit. 2019-04-20]. Dostupné z: < https://forcek.rajce.idnes.cz/Jizda_kralu_-_Vlcnov_2011 >

3.4 Diváci

Diváci jsou dekódery kulturního sdělení, které jim aktéři zakódovali. Každý divák k dekódování přistupuje individuálně. Proto mohou být pozorovateli zobrazeny různé významy sdělení. Diváci se ale musí kulturního sdělení zúčastnit, aby mohlo dojít k jejich identifikaci s tímto sdělením. Diváci mohou být ve více rovinách. Publikum může zaujímat pozici přímých pozorovatelů, může být různě rozptýleno, či může být úplně nezaujaté. (Alexander, 2006 str. 34) Jelikož je událost Jízdy králů rozptýlena a nemá jedno hlavní dějiště, diváci zauímají různé pozice. Pro diváky je organizátory připraveno několik míst, na kterých probíhají představení či doprovodný hudební program.

Status Jízdy králů se změnil s příchodem diváků. Diváci jsou součástí Jízdy králů od 20. let minulého století. (Brandysová, 2019) S příchodem diváků byl potlačen původní význam Jízdy králů, tedy vítání léta. Z účelového jednání aktérů se stala zábava pro diváky. Richard Schechner, univerzitní profesor, který se věnuje rituálu popsal, že účelnost a zábava nestojí v úplném protikladě, tvoří spíše dva protipóly a k základní polarizaci dochází mezi účelností

a zábavou, nikoliv mezi rituálem a divadlem. Zda označíme performance divadlem nebo rituálem, závisí převážně od kontextu a funkce, podle toho, kde se koná a za jakých okolností. (Schechner, 1966 str. 156) Avšak živost rituálu, stejně jako divadelní inscenace, závisí od přítomných diváků. Jestliže se rituálu zúčastní velmi malé množství diváků nebo žádní diváci, hrozí jeho zánik. (Schechner, 1966 str. 160)

3.4.1 Interakce diváků do děje

Mezi diváky a aktéry dochází k nepřímé komunikaci. Aktéři s diváky komunikují vyvolávkami, na které diváci reagovat mohou či nemusí, a tak dochází k záměrné nebo nezáměrné interakci. Jednáním diváků vystupujících z publika se mění divákova role a dochází k divákově participaci v události. Je potřeba ale zmínit, že záměna rolí opět zvyšuje nepředvídatelnost událostí. (Fischer-Lichte, 2004 stránky 55-58) Divákova role se mění na roli aktéra a na okamžik je také on nositelem kulturního sdělení. Publikum je svědky záměny rolí. Diváci, kteří byli aktéry osloveni a vstupují do děje. Dochází k záměrné interakci, při níž se diváci akcentují od zbylého publika vystoupením z jejich řad. Mění se tak divákova lokální akcentace. K tomu, aby se stal divák aktérem, stačí využití pouze jedné Kotteho akcentace. (Kotte, 2010 str. 19)

3.5 Mizanscéna Jízdy králů

Scénář kulturní performance je ztvárněn v určitém čase a prostoru aktéry prostřednictvím souboru fyzických a verbálních gest. Prostor, ve kterém se Jízda králů odehrává vytváří specifické estetické požadavky. (Alexander, 2006 str. 36) Obec, jenž je dějištěm Jízdy králů je esteticky na událost připravena. Ulice obce jsou připraveny na královskou objížďku Jízdy králů a na následný krojový průvod. V jejich prostorech se nenachází žádné objekty, které by průvodu například překážely. Toto výrazné otevření sociálního prostoru bylo zaměřeno na předvídatelný, performativní rozměr události Jízdy králů. (Alexander, 2006 str. 47) Prostor, před královským domem je symbolicky vyzdoben březovými větvíčkami.¹⁶ Trasa královské objížďky je vyzdobena barevnými fáborkami, které mohou diváky směřovat k přiblížení se průvodu.

V centru dění je prostor vymezený amfiteátre, kde se odehrávají doprovodné programy Jízdy králů a je tam také ukončen průvod krojovaných. Amfiteátr disponuje jevištěm a hledištěm. Scéna amfiteátru disponuje vytvořeným pozadím, které rozděluje jevištní prostor a zázemí aktérů. Prostor amfiteátru je ozvučen, aby docházelo k lepší interakci mezi aktéry a diváky.

¹⁶ Symbolicky je zde považován odkaz k minulosti Jízdy králů, jako lidového obyčeje vítání léta, kdy si lidé své domy zdobily květinami a březovými větvíčkami. (Jilík, 2007)

4 Závěr

Tato práce poukázala na teatralické atributy scénické události Jízdy králů. Autoři věnující se Jízdě králů popisují její záhadný vznik nebo se zaměřují na antropologické významy tradice Jízdy králů. Touto prací se vymezují dosavadním studiím Jízdy králů a ukazují na fakt, že Jízda králů lze pozorovat i jako scénická událost, která je charakteristická chováním a plánovitým jednáním aktérů. Aktéři svým jednáním divákům předávají kulturní sdělení, která diváci mají za úkol dekodovat.

Jízda králů je celoročním cyklem, jehož součástí jsou jednající aktéři královské družiny. Hlavními aktéry jízdokrálovského cyklu jsou chlapci a děvčata, kteří v průběhu cyklu dospívají osmnácti let. Tito aktéři tvoří královskou družinu krále, jímž je chlapec mezi desátým a třináctým rokem. Účastníci cyklu událostí se nejprve musí ztotožnit se svou rolí. Jestliže se aktéři ztotožňují se svými rolmi, využívají v události plánované jednání, které je motivováno jejich rolí. Takto ztotožnění aktéři se účastní první události cyklu, Krojového plesu. Využitím teorie Andree Kotteho lze na krojované aplikovat akcentace, kterými se svým tělesným projevem odlišují od všech přítomných. Na krojované, kteří se svou akcentací odlišují od přisedících, lze vztáhnout pojem aktéři. Svými tělesnými, gestickými, lokálními akcentacemi se odlišují od přítomných diváků. Událost krojového plesu jsem analyzovala jako iniciační rituál, při kterém se po aktérech vyžaduje normované chování. Událost krojového plesu je iniciačním rituálem začleňující dospívající královskou družinu symbolicky mezi dospělé, ale také se během rituálu transformují účastníci rituálu do rolí královské družiny a chlapec je transformován do role krále. K živosti rituálu je nutná přítomnost diváků, kteří se účastní přenosu informací.

Událost Jízdy králů je živou scénickou událostí, která se odehrává v určitém čase, na určitém místě a její děj je závislý na zúčastněných. Tyto atributy jsou společné i s fenoménem divadla. Jízda králů je v práci popsána jako komplexní událost, která se stále proměňuje, dochází k jejím inovacím, čímž se proměňuje i vztah k tradici a místní identitě. Proto má Jízda králů podstatný performanční rozměr, čímž se projevuje například tělesnost aktérů. Aktéři jsou hlavní performeři, kteří divákům předávají kulturní sdělení. Ke komunikaci s diváky využívají různé tělesné akcentace, čímž se odlišují od diváků. Mezi diváky a aktéry dochází v rámci performance k neustálé interakci. Použití Kotteho teorie akcentací bylo možné jasně vymezit vztah mezi přítomnými aktéry a diváky. Aktéři plní funkci přenosu informací, které diváci přijímají a mohou je dekodovat a hodnotit, či informace předávat dál. Mezi aktéry a diváky dochází ke komunikaci.

Na Jízdu králů lze použít i teorii 6 elementů rituálu, které popisuje Jeffrey C. Alexander. Jízda králů obsahuje všechny atributy dle rozdělení Alexandra. Aby se Jízda králů mohla konat, je důležitá synchronizace organizátorů s aktéry, jímž organizátoři předávají předměty symbolické produkce, které aktéři svým jednáním komunikují divákům. Diváci dekodují přijatá sdělení a svou přítomností ovlivňují průběh události. Spolupůsobením všech elementů rituálu vzniká neopakovatelná, živá a jedinečná událost.

Tyto výše popsané atributy jsou totožné s atributy divadla. Pro vznik divadelní inscenace je důležitá jednota místa, času a děje. Proto, aby Jízda králů mohla být živou událostí je právě tato jednota klíčová. Teatrální znaky Jízdy králů se shodují se znaky divadelními. Jízda králů

jednáním aktérů představuje kulturní sdělení letnicového obyčeje, které je sdělováno divákům. Jednající ke kulturnímu sdělení využívají divadelní atributy, využívají své tělo k prezéntnosti těchto znaků.

Poměrně komplikované je uchopení Jízdy králů jako performance. Performance je v divadelním prostředí docela nový pojem, který je velmi mnohoznačný a lze jím označit mnoho událostí, jako jsou i rituály, společenství, happeningy aj. Tento pojem lze vztáhnout jako alternativní pojem k divadlu, pro kulturologické koncepty nebo pro konkrétní performanční umění. Jestliže pojem performance nemá přesné vymezení a lze jím označit i rituál. Je na místě označit Jízdu králů jako kulturní performance. Mezi charakteristické prvky performance je i přeměna diváků na aktéry, ke které v rámci vyvolávek Jízdy králů také dochází. Diváci se prolínají s aktéry a jejich role se mohou lehce proměnit. Přeměna z diváka na aktéra vzniká v průběhu jízdy záměrně, ale i nezáměrně. Záměrně vyvolávají aktéři diváky vyvolávky, čímž se z diváka stane záměrně aktér. Nezáměrná proměna aktérů na diváky probíhá zcela spontánně, jejíž proměnu si přítomní nemusí ani uvědomit. Z jednajících aktérů se mohou stát diváci jiného jednání. Hranice mezi aktéry a diváky je velmi tenká, čímž se dá na Jízdu králů více vztáhnout pojem performance.

Jízda králů je spojením několika obyčejů v jeden, což analýzu Jízdy králů komplikovalo. Jízda králů byla úspěšně analyzována jako scénická událost kulturní performance. Pro komplexnější studii všech divadelních znaků by bylo zapotřebí rozsáhlejší studii, která by se této problematice věnovala.

5 Seznam použité literatury

ALEXANDER, Jeffrey C., Bernhard GIESEN a Jason L. MAST. Cultural pragmatics: social performance between ritual and strategy. *Social performance: symbolic action, cultural pragmatics, and ritual*. New York: Cambridge University Press, 2006. s.29 – 90. ISBN 9780521674621.

FISCHER-LICHTE, Erika. *Estetika performativity*. Mníšek pod Brdy: Na konáři, 2011. Teorie (Na konáři). ISBN 978-80-904487-2-8.

JANČA, Jan. *Dívčí půček*. V Uherském Hradišti: Pro Klub sportu a kultury ve Vlčnově vydalo nakl. JJ, 2008. Galerie zapomenutých. ISBN 978-80-254-4410-8.

JILÍK, Jiří. *Záhadná jízda králů*. Beroun: MH, 2007. Morava - utajená minulost. ISBN 978-80-86720-63-0.

KOTTE, Andreas. *Divadelní věda: úvod*. Praha: KANT pro AMU v Praze, 2010. Disk (Akademie múzických umění v Praze). ISBN 978-80-7437-019-9.

MUSILOVÁ, Martina. 2014. Teatralita veřejných událostí – uvedení do problematiky. *Theatralia* [online]. 2014, **17**(1) [cit. 20.4.2019]. ISSN 2336-4548.

PEHAL, Martin. 2014. Rituál a tělesnos: ritologie Ronalda L. Grimesse. *Theatralia* [online]. 2014, **17**(1) [cit. 20.4.2019]. ISSN 2336-4548.

SCHECHNER, Richard. *Performancia: teórie, praktiky, rituály*. Bratislava: Divadelný ústav, 2009. Svetové divadlo. ISBN 978-80-89369-11-9.

6 Seznam použitých pramenů

- Téma: Organizace Jízdy králů a její historie

Interview s Petrou BRANDYSOVOU KUČEROVOU, ředitelka Klubu sportu a kultury Vlčnov.
Vlčnov 15.2.2019.

7 Seznam obrázků

Obrázek 1: Popis vyvrcholení gestické akcentace na krojovém plese.	17
Obrázek 2: Akcentace aktérů pomocí věcného atributu vlčnovské kroje. Zdroj: Folklorní akademie [online] [cit. 2019-04-20]. Dostupné z: < https://www.folklorni-akademie.cz/kroj/kroj-z-vcnova >....	18
Obrázek 3: Lokální akcentace dívek na krojovém plese.	19
Obrázek 4: Pohled do amfiteátru.	24
Obrázek 5: Postava krále s charakteristickými atributy. Zdroj: Jízda králů [online] [cit. 2019-04-20]. Dostupné z: < https://www.jizdakralu.cz/fotogalerie/jizda-kralu/ >.....	30
Obrázek 6: Gestická akcentace aktéra. Zdroj: Jízda králů [online] [cit. 2019-04-20]. Dostupné z: < https://www.jizdakralu.cz/fotogalerie/jizda-kralu/ >	32
Obrázek 7: Nepředvídatelné chování koně. Zdroj: Rajče.net [online] [cit. 2019-04-20]. Dostupné z: < https://forcek.rajce.idnes.cz/Jizda_kralu_-_Vlcnov_2011 >.....	35